

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародні економічні відносини»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти

на тему
«ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ
З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ»

Виконав здобувач вищої освіти
4 курсу, групи МЕВ-21
ОПП «Міжнародні економічні
відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»

_____ Полагієнко В.О.
« ____ » _____ 2025 р.

Керівник роботи
к.е.н., доцент

_____ Дар'я НАСИПАЙКО
« ____ » _____ 2025 р.

Рецензент _____
_____

Центральноукраїнський національний технічний університет
 Факультет економічний
 Кафедра Міжнародних економічних відносин
 Рівень вищої освіти Бакалавр
 Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
 Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
 Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
 Завідувач кафедри
 _____ Іван МИЦЕНКО
 «_____» _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
 ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
 ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
 Полагієнка Валерія Олексійовича**

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи
Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами Європейського Союзу

2. Керівник роботи
 _____
 Насипайко Дар'я Сергіївна, к.е.н., доцент
 (прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту _____

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Метою роботи є визначення особливостей, шляхів та перспектив поглиблення зовнішньоекономічної діяльності України з країнами Європейського союзу.

Завдання: розкрити сутність та особливості зовнішньоекономічної діяльності; дослідити теоретичні аспекти міжнародної економічної інтеграції; вивчити етапи формування Європейського Союзу як інтеграційного об'єднання; проаналізувати динаміку та структуру зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС; з'ясувати особливості інвестиційної співпраці України з країнами ЄС; оцінити вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на зовнішньоекономічну діяльність; окреслити шляхи та перспективи поглиблення зовнішньоекономічної діяльності України з країнами Європейського Союзу.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	доцент Насипайко Д.С.		
Розділ 2	доцент Насипайко Д.С.		
Розділ 3	доцент Насипайко Д.С.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	01.01.2025-09.01.2025	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	10.01.2025-24.01.2025	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання плану роботи	25.01.2025-02.02.2025	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	02.02.2025-28.03.2025	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.03.2025-25.03.2025	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	26.03.2025-20.04.2025	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	21.04.2025-20.05.2025	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	21.05.2025-08.06.2025	
9	Перевірка на плагіат	09.06.2025-14.06.2025	
10	Отримання відгуку наукового керівника	15.06.2025-18.06.2025	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	19.06.2025-24.06.2025	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис керівника

_____ (прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис здобувача

_____

АНОТАЦІЯ

Полагієнко В.О. Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами Європейського Союзу. – Кваліфікаційна робота за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини». – Центральноукраїнський національний технічний університет Міністерства освіти і науки України. – Кропивницький, 2025.

В першому розділі досліджено сутність та особливості зовнішньоекономічної діяльності. Розглянуто теоретичні аспекти міжнародної економічної інтеграції. Оцінено роль Європейського Союзу як інтеграційного об'єднання. В другому розділі здійснено аналіз динаміки та структури зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС. Визначено загальні тенденції інвестиційної співпраці України з країнами ЄС. Оцінено вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на зовнішньоекономічну діяльність. В третьому розділі окреслено перспективи поглиблення зовнішньоекономічної діяльності України з країнами Європейського союзу.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, Європейський Союз, міжнародна економічна інтеграція, зовнішня торгівля, інвестиції, євроінтеграція, експорт, імпорт

ABSTRACT

Polahiyenko V.O. Foreign Economic Activity of Ukraine with the Countries of the European Union. – Qualification work for the first (bachelor) level of higher education in specialty 292 "International Economic Relations" of the educational and professional program "International Economic Relations". - Central Ukrainian National Technical University of the Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kropyvnytskyi, 2025.

The first chapter examines the essence and features of foreign economic activity. The theoretical aspects of international economic integration are considered. The role of the European Union as an integration association is assessed. The second chapter analyzes the dynamics and structure of Ukraine's foreign trade with the EU countries. The general trends of investment cooperation between Ukraine and the EU countries are determined. The impact of the Association Agreement between Ukraine and the EU on foreign economic activity is assessed. The third chapter outlines the prospects for deepening Ukraine's foreign economic activity with the European Union countries.

Key words: foreign economic activity, European Union, international economic integration, foreign trade, investments, European integration, export, import.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ.....	8
1.1. Сутність та особливості зовнішньоекономічної діяльності.....	8
1.2. Теоретичні аспекти міжнародної економічної інтеграції.....	13
1.3. Європейський Союз як інтеграційне об'єднання: етапи формування та сучасний стан.....	19
Висновки до розділу 1.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	27
2.1. Динаміка та структура зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС.....	27
2.2. Інвестиційна співпраця України з країнами ЄС.....	32
2.3. Вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на зовнішньоекономічну діяльність.....	37
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОГЛИБЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	44
3.1. Стратегічні напрями розширення співпраці України з ЄС у сфері ЗЕД...44	44
3.2. Удосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України в контексті євроінтеграції.....	49
3.3. Перспективи повноправного членства України в ЄС та його вплив на ЗЕД.....	54
Висновки до розділу 3.....	59
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	64
ДОДАТКИ.....	70

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному глобалізованому світі жодна національна економіка не може функціонувати ізольовано. Взаємодія з економічними суб'єктами інших країн є невід'ємною частиною розвитку та процвітання. Ця взаємодія, що охоплює широкий спектр операцій, відома як зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД). Розуміння її сутності та основних форм є ключовим для успішної участі в міжнародних економічних відносинах.

У сучасних економічних реаліях зовнішньоекономічна діяльність виступає ключовим чинником стабілізації розвитку національної економіки. З одного боку, вона відкриває нові перспективи для українських експортерів шляхом виходу на міжнародні ринки збуту та залучення валютних надходжень. З іншого — супроводжується ризиками неконтрольованого імпорту товарів і послуг, що посилює конкурентний тиск на вітчизняних виробників. Особливого значення ЗЕД набуває в умовах посилення інтеграційних процесів України до міжнародної економічної спільноти, яку характеризує нестабільне, динамічне зовнішнє середовище та високий рівень невизначеності для суб'єктів господарювання. Це обумовлює необхідність формування у керівників підприємств стратегічного бачення, здатності приймати виважені та ефективні управлінські рішення на макро- та мікрорівнях, а також адаптувати діяльність компаній до потреб глобального ринку задля досягнення оптимальних економічних результатів.

Метою роботи є визначення особливостей, шляхів та перспектив поглиблення зовнішньоекономічної діяльності України з країнами Європейського союзу.

Виходячи з поставленої мети, в роботі були вирішені наступні завдання:

- розкрити сутність та особливості зовнішньоекономічної діяльності;
- дослідити теоретичні аспекти міжнародної економічної інтеграції;

- вивчити етапи формування Європейського Союзу як інтеграційного об'єднання;
- проаналізувати динаміку та структуру зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС;
- з'ясувати особливості інвестиційної співпраці України з країнами ЄС;
- оцінити вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на зовнішньоекономічну діяльність;
- окреслити шляхи та перспективи поглиблення зовнішньоекономічної діяльності України з країнами Європейського Союзу.

Об'єктом дослідження є зовнішньоекономічна діяльність України.

Предметом дослідження обрано окремі теоретичні та практичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності України з країнами Європейського Союзу.

Теоретичне та/або практичне значення отриманих результатів. Матеріали проведеного дослідження стануть у нагоді для подальшого вивчення зовнішньоекономічної діяльності України. Вони можуть бути використані під час викладання курсів «Економічна теорія та теорія міжнародних економічних відносин», «Міжнародні економічні відносини», «Глобальна економіка та політика міжнародних економічних відносин», «Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів економіки».

Апробація результатів дослідження. Приймав активну участь в роботі наукового гуртка «Територія міжнародних економічних відносин», де виступав з доповідями.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків та списку використаних джерел. Робота викладена на 69 сторінках, її положення проілюстровані 9 таблицями та 4 рисунками. Список використаних джерел налічує 74 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ ТА ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ ДО СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

1.1. Сутність та особливості зовнішньоекономічної діяльності

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) – це діяльність суб'єктів господарювання (підприємств, організацій, фізичних осіб-підприємців) та держави, що пов'язана з обміном товарами, послугами, капіталом, технологіями та робочою силою між національними економіками. Вона виходить за межі національних кордонів і регулюється як внутрішнім законодавством, так і міжнародними нормами права.

Здійснення зовнішньоекономічної діяльності на території України ґрунтується на низці нормативно-правових актів, зокрема: Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-12 від 16 квітня 1991 року; Митному кодексі України від 13 березня 2012 року № 4495-VI; Податковому кодексі України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI; Господарському кодексі України від 16 січня 2003 року № 436-IV; Законі України «Про митний тариф України» № 584-VII від 19 вересня 2013 року та інших законодавчих актах.

Відповідно до статті 68 Господарського кодексу України [6], зовнішньоекономічна діяльність підприємства є складовою частиною загальної системи ЗЕД держави та регулюється чинними законами України, а також підзаконними нормативно-правовими актами, прийнятими на їх основі.

Згідно із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зовнішньоекономічна діяльність розуміється як економічна взаємодія між вітчизняними та іноземними суб'єктами господарювання, що здійснюється як на території України, так і за її межами [7].

Натомість частина перша статті 377 Господарського кодексу України пропонує дещо інше формулювання, згідно з яким зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання – це така форма господарської діяльності, яка передбачає переміщення через митний кордон України майна (як зазначено в ст. 139 цього Кодексу) та/або робочої сили [6].

Основною метою ЗЕД є задоволення потреб внутрішнього ринку за рахунок зовнішніх джерел, отримання прибутку від операцій на міжнародних ринках, залучення іноземних інвестицій, а також сприяння економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності національної економіки.

ЗЕД є багатогранною і може проявлятися в різноманітних формах. Нижче наведені її ключові види:

1. Зовнішня торгівля (міжнародна торгівля товарами та послугами). Це найпоширеніша і традиційна форма ЗЕД, що передбачає:

* експорт – вивезення товарів, послуг або капіталу з митної території однієї країни на митну територію іншої країни для продажу;

* імпорт – ввезення товарів, послуг або капіталу на митну територію країни з іншої країни;

* реекспорт – вивезення раніше ввезених іноземних товарів, які не піддавалися значній переробці в країні;

* реімпорт – ввезення раніше вивезених вітчизняних товарів, які не були перероблені за кордоном;

2. Міжнародне інвестування. Ця форма ЗЕД передбачає рух капіталу між країнами з метою отримання прибутку або встановлення контролю над підприємствами:

* прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – вкладення капіталу, що забезпечують інвестору значний вплив або контроль над підприємством в іншій країні (наприклад, створення дочірньої компанії, придбання контрольного пакету акцій);

* портфельні інвестиції – вкладення капіталу у цінні папери (акції, облігації), що не надають інвестору контролю над діяльністю компанії;

3. Міжнародна науково-технічна співпраця (міжнародний обмін технологіями): Ця форма ЗЕД включає:

* торгівля ліцензіями та патентами – продаж або купівля прав на використання винаходів, промислових зразків, торгових марок;

* інжинірингові послуги – надання технічних, консультаційних та інженерних послуг, пов'язаних з проектуванням, будівництвом та експлуатацією об'єктів;

* спільні науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР) – об'єднання зусиль і ресурсів компаній з різних країн для розробки нових технологій та продуктів.

4. Міжнародна трудова міграція – рух робочої сили між країнами:

* еміграція – виїзд громадян для працевлаштування за кордоном;

* імміграція – в'їзд іноземних громадян для працевлаштування.

5. Міжнародний кредит – надання позик іноземним державам, банкам або компаніям.

6. Міжнародний туризм – надання послуг з організації подорожей та відпочинку іноземним громадянам.

7. Спільне підприємництво – створення спільних компаній з іноземним капіталом, що передбачає об'єднання ресурсів, знань та досвіду партнерів з різних країн.

Основні функції ЗЕД:

– економічна – забезпечення приросту ВВП за рахунок експорту;

– інноваційна – доступ до новітніх технологій і знань;

– інституційна – стимулювання реформ та адаптації до міжнародних стандартів;

– соціальна – створення нових робочих місць у секторах, орієнтованих на експорт.

ЗЕД відіграє критично важливу роль для розвитку національної економіки, забезпечуючи:

- доступ до світових ресурсів – можливість отримання сировини, комплектуючих, обладнання та технологій, недоступних на внутрішньому ринку;
- розширення ринків збуту – збільшення обсягів продажів та диверсифікація ринків для вітчизняної продукції;
- залучення інвестицій – притік іноземного капіталу сприяє модернізації виробництва, створенню нових робочих місць та передачі технологій;
- стимулювання конкуренції – міжнародна конкуренція спонукає вітчизняних виробників до підвищення якості продукції, зниження витрат та інновацій;
- підвищення ефективності виробництва – можливість спеціалізації та кооперації на міжнародному рівні;
- інтеграція у світову економіку – участь у міжнародних економічних організаціях та процесах.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності є ключовим інструментом забезпечення економічної безпеки, стабільності та розвитку країни. Воно спрямоване на створення сприятливих умов для національних виробників на міжнародних ринках, захист внутрішнього ринку та залучення іноземних інвестицій. Без ефективного державного впливу ЗЕД може призвести до неконтрольованих потоків товарів, послуг та капіталу, що загрожує інтересам держави.

Держава виконує низку важливих функцій для ефективного регулювання ЗЕД:

* Стимулююча функція: держава створює умови для розвитку експортного потенціалу країни та залучення іноземних інвестицій. Це може включати надання пільг, субсидій, податкових преференцій для експортерів, а також формування сприятливого інвестиційного клімату;

* Захисна функція: захист національних інтересів на міжнародній арені. Ця функція передбачає впровадження заходів, спрямованих на захист

внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції, демпінгу та імпорту товарів, що не відповідають стандартам якості. Це може бути реалізовано через митні тарифи, нетарифні обмеження, антидемпінгові та компенсаційні мита;

* Балансуюча функція: забезпечення оптимального співвідношення між експортом та імпортом. Держава прагне підтримувати баланс зовнішньоторговельного обороту, щоб уникнути значного дефіциту або профіциту, які можуть негативно вплинути на національну економіку;

* Контролююча функція: здійснення нагляду за дотриманням учасниками ЗЕД чинного законодавства та міжнародних норм. Це включає валютний контроль, митний контроль, контроль за якістю та безпечністю товарів, що перетинають кордон;

* Інформаційна функція: збір, аналіз та розповсюдження інформації про світові ринки, зміни у міжнародному законодавстві, потенційних партнерів. Ця інформація є важливою для українських підприємств, які прагнуть вийти на міжнародний рівень;

Ефективне державне регулювання ЗЕД ґрунтується на низці принципів, що забезпечують його послідовність, прозорість та ефективність:

- Принцип суверенітету – держава має виключне право визначати свою зовнішньоекономічну політику та законодавство у сфері ЗЕД, враховуючи національні інтереси;
- Принцип недискримінації – застосування однакових правил та умов до всіх учасників ЗЕД, незалежно від форми власності, країни походження або інших ознак, якщо інше не передбачено міжнародними угодами;
- Принцип взаємності – побудова відносин з іншими країнами на основі взаємної вигоди та рівноправності. Це означає, що поступки однієї країни мають бути компенсовані аналогічними поступками з боку партнера;

- Принцип верховенства права – усі рішення та дії органів державної влади у сфері ЗЕД повинні ґрунтуватися на чинному законодавстві та відповідати міжнародним правовим нормам;
- Принцип прозорості – доступність інформації про правила, процедури та рішення у сфері ЗЕД для всіх зацікавлених сторін. Це сприяє передбачуваності та зменшує корупційні ризики;
- Принцип мінімального втручання – держава обмежує своє втручання в ЗЕД лише тими випадками, коли це необхідно для захисту національних інтересів, забезпечення безпеки або виконання міжнародних зобов'язань. Надмірне регулювання може гальмувати розвиток бізнесу;
- Принцип стабільності – законодавство та нормативні акти у сфері ЗЕД мають бути стабільними та передбачуваними, щоб забезпечити впевненість для суб'єктів господарювання. Часті та непередбачувані зміни можуть дестабілізувати ринок.

Державне регулювання ЗЕД є складним і динамічним процесом, що вимагає постійного аналізу та адаптації до змін у світовій економіці. Дотримання вищезазначених функцій та принципів дозволяє Україні інтегруватися у світову економіку, захищаючи при цьому власні інтереси та сприяючи сталому розвитку.

1.2. Теоретичні аспекти міжнародної економічної інтеграції

Сучасні інтеграційні процеси у світовій економіці є не випадковим явищем, а закономірним результатом тривалого еволюційного розвитку взаємодії національних економічних систем. Вони відображають об'єктивну тенденцію до поглиблення взаємозалежності країн у межах глобального економічного простору. Поняття «економічна інтеграція» вперше почало використовуватись у 1930-х роках у працях німецьких і шведських економістів — зокрема Р. Шмеда, Х. Кельзена, Д. Шиндлера. Запозичивши

цей термін із природничих наук, вони адаптували його до аналізу соціально-економічних явищ, розглядаючи інтеграцію як форму об'єднання людей і держав у цілісні соціально-політичні утворення.

У широкому розумінні регіональна економічна інтеграція трактується як поступовий процес зближення країн, що виступають як суб'єкти господарської діяльності.

Деякі дослідники, серед яких М. М. Літвінцев, Ю. А. Щербанін, Є.П. Пузаков, В. Є. Рибалкін, А. А. Задоя, А. П. Кірєєв, С. В. Мочерний та інші, визначають економічну інтеграцію як процес злиття, взаємного проникнення та структурного об'єднання національних економік у межах регіональних угруповань на основі територіальної близькості та спільних інтересів [8, с. 12].

Інтеграційне об'єднання — це союз кількох держав, що встановлюють тісні економічні, торговельні та фінансові зв'язки з метою створення єдиного ринку, спільної економічної політики, а іноді й політичної інтеграції. Такі об'єднання формуються на основі спільних економічних інтересів, географічної близькості, історичних, культурних чи політичних чинників.

У сучасному глобалізованому світі міжнародна економічна інтеграція є однією з провідних тенденцій розвитку світового господарства. Вона виступає інструментом посилення співпраці між країнами, сприяє економічному зростанню, формуванню спільних ринків, зміцненню конкурентоспроможності націй та вирішенню глобальних викликів.

Міжнародна економічна інтеграція — це процес поступового зближення, координації та об'єднання економік кількох держав на основі взаємного усунення бар'єрів у торгівлі, русі капіталів, послуг, робочої сили та гармонізації економічної політики.

Цей процес має такі ключові ознаки:

- узгодження національних економічних стратегій;
- створення наднаціональних органів управління;
- поглиблення економічної взаємозалежності;

- поступова лібералізація торговельно-економічних відносин.

Основні цілі міжнародної економічної інтеграції:

- 1) підвищення ефективності виробництва через розширення ринку;
- 2) стимулювання інновацій та інвестицій;
- 3) зміцнення геоекономічної позиції країн-учасниць;
- 4) забезпечення економічної та політичної стабільності.

Для країн з перехідною економікою інтеграція часто є шляхом модернізації, залучення технологій і фінансових ресурсів.

Перевагами міжнародної економічної інтеграції є: зростання зовнішньої торгівлі; економія на масштабах виробництва; зростання зайнятості; посилення конкуренції; технологічний обмін; підвищення інвестиційної привабливості; доступ до нових ринків; політична стабільність через економічну співпрацю.

Недоліками та ризиками міжнародної економічної інтеграції є: втрата частини національного суверенітету; нерівномірність розподілу вигод між країнами; залежність від рішень наднаціональних органів; можливість економічної залежності від потужніших партнерів; складність координації політик.

Існують кілька етапів або рівнів економічної інтеграції:

1. Преференційна торгова угода. Це початковий рівень інтеграції, коли країни надають одна одній певні митні або тарифні переваги, не поширюючи їх на третіх країн. Це не передбачає повного скасування бар'єрів. Приклад: преференційна торгівля між країнами ЛАК (Латинської Америки і Карибського басейну).

2. Зона вільної торгівлі. Це форма співпраці, за якої країни усувають мита і кількісні обмеження у взаємній торгівлі. Проте кожна держава зберігає власну зовнішньоторговельну політику щодо третіх країн. Приклад: NAFTA (тепер USMCA) — зона вільної торгівлі між США, Канадою і Мексикою.

3. Митний союз. На цьому етапі створюється не лише зона вільної торгівлі, а й єдина система зовнішніх мит. Це означає, що країни узгоджують

спільну політику щодо ввезення товарів із третіх країн. Приклад: Митний союз Євразійського економічного союзу.

4. Спільний ринок. До попередніх ознак додається вільне переміщення робочої сили, капіталу, послуг. Відбувається поглиблення інтеграції через уніфікацію правових норм та усунення бар'єрів між країнами. Приклад: Єдиний європейський ринок у межах ЄС.

5. Економічний союз. Це високий рівень інтеграції, за якого країни не лише мають спільний ринок, але й узгоджують економічну, фіскальну, податкову, валютну та соціальну політику. Часто створюється наднаціональний орган управління. Приклад: Європейський економічний і валютний союз, запровадження євро.

6. Політичний союз. Це найвищий рівень інтеграції, що передбачає спільні інституції, зовнішню політику, систему безпеки та можливе створення наддержавного утворення. На цьому рівні значна частина суверенітету делегується спільним органам. Приклад: у перспективі — потенційне перетворення ЄС на Європейську федерацію.

До форм світових інтеграційних об'єднань належать:

1. Регіональні інтеграційні об'єднання. Формуються на основі географічної близькості та спільного ринку.

- Європейський Союз (ЄС) — зразок глибокої економічної інтеграції;
- МЕРКОСУР — спільний ринок країн Південної Америки;
- Африканський союз (AU)
- Асоціація держав Південно-Східної Азії (ASEAN) — приклад поступової інтеграції в регіоні;
- Африканська континентальна зона вільної торгівлі (AfCFTA) — новітній інтеграційний проект на континенті.

2. Секторальна інтеграція. Здійснюється в межах певної галузі (енергетика, транспорт, сільське господарство). Приклад: Європейське співтовариство з вугілля і сталі (попередник ЄС).

3. Глобальні торговельні блоки. Зазвичай створюються у формі багатосторонніх угод. Приклад: Всесвітня торговельна організація (СОТ) — формально не є інтеграційним об'єднанням, але відіграє важливу роль у лібералізації торгівлі.

Економічна інтеграція є складним процесом формування стійких зв'язків між національними економіками. Теоретичне осмислення інтеграційних явищ розпочалося в середині ХХ століття і стало фундаментом для практичної реалізації різних форм регіональної співпраці. Існує кілька ключових теорій, що пояснюють механізми, переваги та ризики економічної інтеграції. Серед них – теорія митних союзів, теорія оптимальних валютних зон, а також підходи неоліберальної та неофункціональної школи (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Теорії економічної інтеграції

Теорія	Автор	Основна ідея	Приклад реалізації
Теорія митних союзів	Дж. Вайнер	Вплив інтеграції на торгівлю	ЄАЕС, МЕРКОСУР
Оптимальні валютні зони	Р. Манделл	Умови для ефективною єдиної валюти	Єврозона
Неофункціоналізм	Е. Хаас	Інтеграція через розширення функцій	ЄС
Економічний федералізм	колективна	Спільне управління економікою	Європейська комісія
Новий регіоналізм	сучасні автори	Багатоплановий підхід до інтеграції	Африканський союз, АСЕАН

Примітка: складено автором

1. Теорія митних союзів - класична теорія митних союзів, яка була сформульована Джейкобом Вайнером (J. Viner) у 1950 році. Вона аналізує ефекти створення і відхилення торгівлі у результаті формування митного союзу.

Ефект створення торгівлі – збільшення обсягів торгівлі між країнами-членами завдяки скасуванню митних бар'єрів.

Ефект відхилення торгівлі – перемикання імпорту з ефективнішого виробника за межами союзу на менш ефективного, але обкладеного митом за зниженими ставками члена союзу.

Теорія не враховує фактори капіталу, мобільності ресурсів, інституційної гармонізації, але є фундаментом для оцінки ефективності інтеграційних рішень.

2. Теорія оптимальних валютних зон - запропонована Робертом Манделлом у 1961 році. Ця теорія розглядає умови, за яких декілька країн можуть успішно функціонувати в межах єдиної валюти.

Основними критеріями оптимальності є: висока мобільність робочої сили; гнучкість цін і заробітних плат; фіскальна інтеграція (спільна бюджетна політика); симетричність економічних шоків; політична згуртованість.

Єврозона розглядається як практичне втілення цієї теорії, хоча її ефективність поставлена під сумнів під час фінансової кризи 2008 року.

3. Неофункціоналізм (Ernst Haas). Ця теорія пояснює інтеграцію як поступовий процес передачі суверенітету наднаціональним інституціям. За Хаасом, економічна інтеграція спричиняє «ефект розповзання» (spillover), що веде до політичної інтеграції. Ключовими ідеями є наступні: інтеграція починається з технічної або економічної сфери; розширення співпраці вимагає координації в інших галузях; утворюються нові наднаціональні органи (як Європейська Комісія).

4. Теорія економічного федералізму. Цей підхід виходить із потреби у створенні спільних інституцій для регулювання інтегрованої економіки. Перевага – спільна координація макроекономічної політики. Недолік – зменшення національного суверенітету.

5. Теорії нового регіоналізму - розроблені у 1990-х рр. у відповідь на зростання ролі регіональних об'єднань в умовах глобалізації. Наголошують на: участі не лише держав, але й корпорацій, міст, регіонів; гнучких,

політично вмотивованих формах інтеграції; важливості соціальних, екологічних, культурних чинників.

1.3. Європейський Союз як інтеграційне об'єднання: етапи формування та сучасний стан

Європейський Союз (ЄС) — це унікальне політико-економічне об'єднання, що стало результатом багаторічного процесу інтеграції країн Європи. Основною метою створення ЄС було забезпечення миру, економічного добробуту та стабільності на континенті після руйнівних наслідків Другої світової війни. Його формування та розширення відображають складну динаміку європейської співпраці, поступової інтеграції та подолання історичних суперечностей.

Передумови створення ЄС наступні:

1. Наслідки Другої світової війни. Розруха, економічна нестабільність та політична фрагментація вимагали нових форм співпраці. Метою європейської інтеграції стало уникнення майбутніх конфліктів через об'єднання економічного потенціалу. Одним із перших політичних лідерів, який висловив ідею об'єднаної Європи, був прем'єр-міністр Великобританії Вінстон Черчилль. У вересні 1946 року він виголосив промову в Цюріху, закликаючи до створення Сполучених Штатів Європи [9, с. 9].

2. План Маршалла (1947 рік) – ініційований США для відновлення європейських економік. Створив основу для тіснішої координації країн Західної Європи.

3. Декларація Шумана. 9 травня 1950 року міністр закордонних справ Франції Роберт Шуман запропонував створення спільного контролю над вугіллям і сталлю — стратегічними ресурсами для війни і миру.

Розглянемо етапи створення ЄС.

1. Європейське співтовариство з вугілля і сталі (1951 рік). Країни-засновниці: Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург.

Мета: контроль за виробництвом сталі і вугілля, запобігання новим війнам. Паризький договір започаткував ринкову інтеграцію у Західній Європі [9, с. 11].

2. Римські договори (1957 рік) - засновано Європейське економічне співтовариство та Європейське співтовариство з атомної енергії (Євратом). Основні цілі: формування митного союзу та створення спільного ринку.

3. Маастрихтський договір (1992 рік). Офіційно створено Європейський Союз. Введено три «стовпи»: спільна економічна і валютна політика, спільна зовнішня та безпекова політика, співпраця у сфері юстиції.

4. Договір з Амстердама (1997 рік) і Ніцци (2001 рік) - розширення компетенцій ЄС, реформування інституційної структури.

5. Лісабонський договір (2007 рік) - спрощення системи управління. Запроваджено посаду Президента Європейської ради та Високого представника з питань зовнішньої політики.

Розширення Європейського Союзу відбувалося в декілька хвиль.

Перші хвилі розширення:

1973 — вступ Великобританії, Ірландії та Данії;

1981 — приєднання Греції;

1986 — Іспанія і Португалія;

1995 — Австрія, Фінляндія, Швеція.

Велике східне розширення спостерігалось у 2004–2007 роках:

2004 — Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія, Естонія, Латвія, Литва, Кіпр, Мальта;

2007 — Болгарія та Румунія;

Останньою приєдналася у 2013 році Хорватія, яка стала 28-ю державою-членом.

А в 2020 році відбувся вихід Великобританії (Brexit) з ЄС.

Кандидатами на вступ до ЄС є: Україна, Молдова, Грузія, Північна Македонія, Чорногорія, Сербія, Албанія, Боснія і Герцеговина.

Україна отримала статус кандидата в червні 2022 року.

Серед позитивних наслідків впливу розширення ЄС такі як: розширення внутрішнього ринку; підвищення політичної стабільності та безпеки; залучення інвестицій і модернізація інфраструктури в нових країнах-членах.

З іншого боку викликами залишаються: різний рівень розвитку країн-членів; труднощі координації зовнішньої політики; міграційні та фінансові кризи.

Європейський Союз є унікальним наднаціональним утворенням, яке поєднує риси міжурядового союзу та федеративної організації. Для забезпечення ефективного управління 27 державами-членами ЄС функціонує розгалужена інституційна система, яка гарантує реалізацію спільної політики, дотримання права, демократичність процесів прийняття рішень та баланс інтересів. Ця система ґрунтується на принципах поділу влади, взаємного контролю та субсидіарності.

Основними інституціями ЄС є:

1. Європейська Рада, яка складається з глав держав або урядів країн-членів, Президенту Європейської Ради та Президенту Єврокомісії. Визначає політичні пріоритети та загальний напрям розвитку ЄС. Президент (з 2009 року) обирається строком на 2,5 роки (з можливістю переобрання один раз).

2. Європейська Комісія, що включає по одному представнику від кожної країни-члена. Функції: виконавча влада ЄС, контроль за дотриманням законодавства, розробка політик, управління бюджетом. Президент Комісії призначається Європейською Радою за погодженням з Європарламентом.

3. Європейський парламент, який складається з 705 депутатів, обраних громадянами країн-членів прямим голосуванням. Функції: законодавство, бюджет, демократичний контроль за інституціями ЄС. Президент обирається строком на 2,5 роки.

4. Рада Європейського Союзу (Рада Міністрів), що включає міністрів з країн-членів за напрямами (наприклад, енергетики, економіки тощо).

Функції: спільне з Парламентом прийняття законів та бюджету. Головування змінюється кожні пів року (ротаційно між країнами-членами).

5. Суд Європейського Союзу – забезпечує дотримання права ЄС, тлумачить договори, розглядає спори. Складається з Суду справедливості, Загального суду і спеціалізованих судових органів.

Допоміжними інституціями ЄС є:

1. Європейський центральний банк, який виконує функції управління євро, монетарної політика в межах єврозони, стабільності цін. Розташований у Франкфурті-на-Майні (Німеччина).

2. Європейський омбудсмен – розглядає скарги громадян ЄС на інституції Євросоюзу у разі зловживань, порушень прав чи бюрократичної тяганини.

3. Європейський суд аудиторів – контролює витрати бюджету ЄС, перевіряє ефективність фінансового управління.

4. Комітет регіонів і Європейський економічний і соціальний комітет – консультативні органи, які представляють інтереси регіонів, бізнесу, профспілок та громадянського суспільства.

Законодавчий процес у ЄС характеризується наступними процедурами:

1. Звичайна законодавча процедура – Єврокомісія подає законодавчу ініціативу. Європарламент та Рада ЄС розглядають пропозицію у два читання. Прийняття рішення – більшістю голосів.

2. Інші процедури - спеціальна законодавча процедура (вимагає одностайності, наприклад, у сфері податків чи зовнішньої політики). Делеговані та виконавчі акти, що дозволяють Комісії оперативно реагувати.

Європейському Союзу притаманні наступні *механізми* функціонування:

1. Принцип субсидіарності – рішення приймаються на рівні ЄС лише тоді, коли їх не можна ефективно вирішити на національному рівні.

2. Правова база. Основними документами є Договір про ЄС (Маастрихт), Договір про функціонування ЄС (Лісабон), Хартія основних прав.

3. Бюджетна система. ЄС має власний бюджет, що фінансується за рахунок внесків держав-членів, митних зборів, частки ПДВ та інших джерел. Кожні 7 років затверджується багаторічна фінансова перспектива (наприклад, на 2021–2027 рр.).

В Європейському Союзу – *баланс влади*:

- Європарламент — орган, що представляє громадян;
- Рада ЄС — представляє уряди;
- Комісія — виконавчий орган;
- Європейська рада — стратегічний керівник;
- Суд ЄС — гарантія дотримання права.

Цей баланс дозволяє Європейському Союзу функціонувати як демократична, але водночас гнучка та ефективна організація.

Економічна політика Європейського Союзу — це система заходів, спрямованих на забезпечення стабільного розвитку спільного європейського ринку, підвищення конкурентоспроможності, створення єдиної соціально-економічної моделі. Вона є складовою європейської інтеграції та охоплює як внутрішні, так і зовнішні механізми регулювання. Її стратегічні цілі — сталий розвиток, інноваційна економіка, соціальна згуртованість і екологічна безпека.

Економічний і валютний союз (EMU) має спільну валюту — євро, запроваджену в 1999 р., яка стала готівкою в обігу з 2002 р. Нині євро — офіційна валюта в 20 країнах ЄС. Керування здійснює Європейський центральний банк (ЄЦБ), основною метою якого є стабільність цін. Його інструменти: облікова ставка, валютні інтервенції, програми кількісного пом'якшення. Маастрихтські критерії обмежують дефіцит бюджету (до 3% ВВП) та державний борг (до 60% ВВП). Дотримання правил контролюється Пактом стабільності та зростання.

Єдиний внутрішній ринок заснований у 1993 році, об'єднує країни ЄС без внутрішніх бар'єрів для руху товарів; послуг; капіталу; робочої сили. ЄС створює умови для вільної конкуренції, скасовує мита, гармонізує стандарти. Європейська Комісія координує впровадження директив у національне законодавство країн-членів.

Основними цілями Стратегії «Європа 2020» (замість Лісабонської стратегії) є: розумне зростання (інновації, наука, ІТ); сталий розвиток (енергоефективність, зелена економіка); інклюзивне зростання (зайнятість, освіта, боротьба з бідністю).

ЄС прагне створити уніфіковане середовище для ІТ-компаній, захисту персональних даних, електронної торгівлі та онлайн-послуг.

Інструментами когезійної політики (зменшення дисбалансів між регіонами) є Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР); Європейський соціальний фонд (ЄСФ); Фонд згуртованості.

Політика зайнятості ґрунтується на створенні робочих місць, підтримці мобільності працівників, розвитку підприємництва.

ЄС має спільну зовнішню торговельну політику. Основні партнери: США, Китай, Велика Британія, країни Африки та Східної Європи. ЄС уклав десятки угод про вільну торгівлю, зокрема з Україною (Угода про асоціацію, 2014), які забезпечують доступ до ринків і стандартизують норми.

Мета «Зеленого курсу» (Green Deal) — зробити Європу першим кліматично нейтральним континентом до 2050 року. Для цього приймається ряд заходів: розвиток відновлювальної енергетики; зниження викидів CO₂; «вуглецевий податок» на імпорт. Енергетична безпека досягається диверсифікацією джерел постачання; інтеграцією енергетичних ринків країн-членів.

Бюджетна політика формується на 7-річний період (2021–2027: близько 1,8 трлн євро). Основні статті витрат: регіональний розвиток; аграрна політика; інновації та цифровізація; захист довкілля; зовнішня допомога.

ЄС веде політику розширення шляхом надання фінансової, технічної і політичної підтримки потенційним членам. Програма ІРА III — Інструмент допомоги перед вступом для країн Західних Балкан, України, Молдови.

Висновки до розділу 1

У сучасних умовах глобалізації зовнішньоекономічна діяльність стала ключовим чинником розвитку національних економік, зокрема для країн з відкритою економікою, таких як Україна. ЗЕД визначає рівень інтеграції країни у світовий ринок, сприяє зростанню конкурентоспроможності, залученню інвестицій та формуванню сучасної структури виробництва.

Зовнішньоекономічна діяльність є динамічною та складною системою взаємовідносин, що постійно еволюціонує під впливом глобальних економічних та політичних факторів. Ефективне управління та використання її різноманітних форм дозволяє країнам та окремим суб'єктам господарювання максимізувати свої переваги, мінімізувати ризики та успішно конкурувати на світовій арені. Розуміння сутності та основних форм ЗЕД є фундаментальним для формування ефективної зовнішньоекономічної політики та стратегії розвитку.

Зовнішньоекономічна діяльність охоплює: експорт та імпорт товарів і послуг; міжнародне інвестування; співпрацю у сфері технологій та інновацій; міжнародна трудова міграція; міжнародний кредит; міжнародний туризм; спільне підприємництво.

Інтеграційні об'єднання — це не лише економічне явище, а й стратегічний інструмент формування нового світового порядку. Для країн, особливо з економікою, що розвивається, участь в інтеграційних процесах відкриває нові можливості, але водночас ставить вимоги щодо внутрішньої стабільності, конкурентоспроможності та реформ. Міжнародна економічна інтеграція є незворотнім процесом у розвитку сучасного світового господарства. Для країн, що прагнуть підвищити свою

конкурентоспроможність та забезпечити сталий розвиток, інтеграція відкриває нові можливості. Однак успіх у цьому процесі залежить від готовності країн адаптуватися до нових вимог, гармонізувати законодавство та забезпечити внутрішню стабільність.

Існуючі теорії інтеграції дають змогу всебічно оцінити процеси об'єднання економік. Вони допомагають зрозуміти як потенційні вигоди, так і ризики, пов'язані з передачею суверенітету, втратами від асиметрії економічного розвитку, а також з ефективністю політики в межах об'єднання. На практиці жодна з теорій не є універсальною — вони радше доповнюють одна одну, формуючи теоретичний базис для прийняття рішень на рівні міжнародної економічної політики.

Європейський Союз пройшов шлях від економічного об'єднання шести країн до потужного політичного союзу, що об'єднує десятки держав. Його розширення свідчить про успіх європейської інтеграції, заснованої на спільних цінностях — демократії, верховенстві права, ринковій економіці. Водночас ЄС продовжує стикатися з новими викликами, зокрема у контексті розширення на Схід, політичної поляризації та глобальної конкуренції.

Інституційна система ЄС є результатом десятиліть розвитку, реформ та компромісів між державами-членами. Її структура базується на складній, але збалансованій взаємодії інституцій, яка дозволяє ефективно реалізовувати політику в умовах великого культурного та економічного різноманіття.

Завдяки прозорості, чітким повноваженням та демократичному механізму ухвалення рішень, Європейський Союз продовжує залишатися одним із найстабільніших інтеграційних об'єднань у світі.

Економічна політика Європейського Союзу — це багаторівнева система, що поєднує ринкові механізми з інституційним управлінням. Її стратегічна мета — створення сильного, інноваційного, інклюзивного та екологічно відповідального економічного простору. Успіх політики ЄС пояснюється гармонізацією економічних інтересів держав-членів та ефективною координацією на наднаціональному рівні.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

2.1. Динаміка та структура зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС

Останні роки Європейський Союз залишався ключовим торговельним партнером України. Зокрема, в 2023 році частка торгівлі товарами з ЄС сягнула 56,0 % від загального обсягу торгівлі України (рис. 2.1).

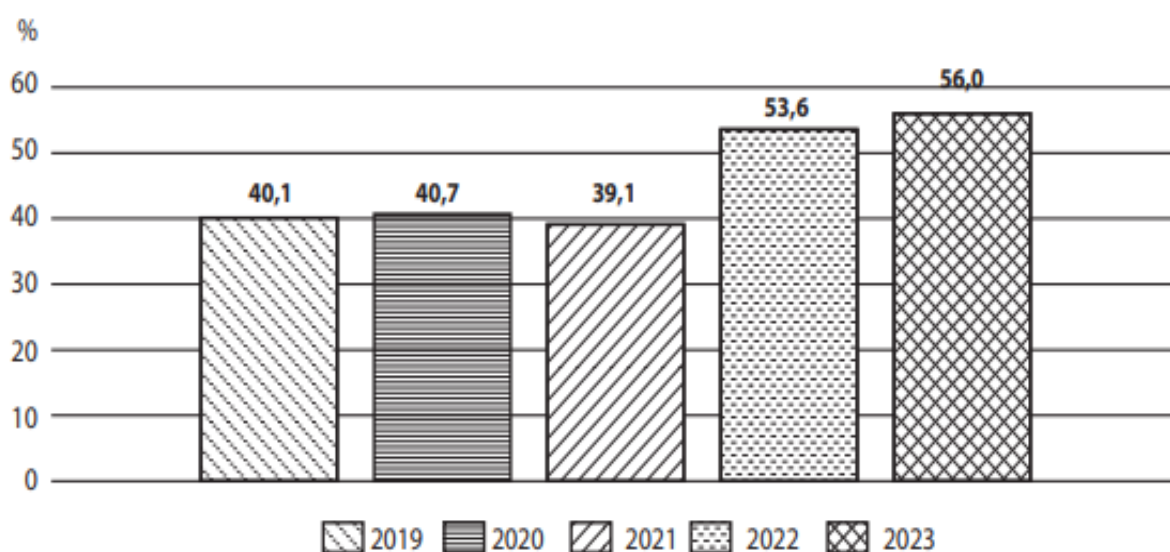

Рис. 2.1. Частка торгівлі товарами і послугами України з країнами ЄС в 2019–2023 роках.

Примітка: складено автором за даними [43].

Частка ЄС у зовнішній торгівлі України в 2024 році становила близько 65% експорту та 51% імпорту. Загальний товарообіг між Україною та ЄС склав приблизно \$55,8 млрд, з яких \$23,2 млрд припадало на експорт, а \$32,6 млрд — на імпорт.

У 2024 році обсяг зовнішньої торгівлі товарами в Україні зріс на 13% і досяг \$112,3 млрд, що стало переломним моментом після дворічного скорочення: на 4% у 2023 році та на 27% у 2022-му. Обсяги фізичних поставок у зовнішній торгівлі зросли ще динамічніше — на 26%, що майже вдесятеро перевищує прогнозовані темпи зростання глобальної торгівлі.

Хоча вартісні показники експорту демонстрували вищу динаміку (зростання на 16%) порівняно з імпортом (на 11%), у 2024 році зафіксовано найвище від'ємне сальдо товарної торгівлі з моменту здобуття незалежності Україною — \$29,1 млрд. Цей показник на \$1,6 млрд перевищує обсяг негативного сальдо 2023 року [14].

В 2022 році експорт товарів становив \$44,1 млрд, або 64,9% порівняно з 2021 роком. В 2023 році експорт до ЄС зменшився на 10% до \$12 млрд у першому півріччі. В 2024 – експорт до ЄС становив \$23,2 млрд, що на 6% більше порівняно з 2023 роком [13].

Основними товарними групами експорту до ЄС у 2022-2024 роках були (табл. 2.1):

- аграрна продукція: соняшникова олія (12,3%), кукурудза (12,2%), пшениця (9%);
- металургія: чорні метали (7,4%), залізна руда (6,7%);
- машинобудування: електричні машини та обладнання; кабельна продукція (зростання в 2,9 раза до \$1,3 млрд);
- хімічна продукція: добрива, органічні хімікати [14].

Таблиця 2.1

Експорт товарів України до ЄС за основними групами
(% від загального обсягу)

Товарна група	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Аграрна продукція	45%	48%	50%
Чорні метали	13%	9%	7%
Залізна руда	10%	8%	6,70%
Кабельна продукція	2,50%	4,10%	5,60%
Хімічна продукція	5%	5,80%	6,30%
Інше	24,50%	25,10%	24,40%

Примітка: складено автором за даними [14].

У 2024 році, порівняно з 2023-м, вартісні обсяги експорту товарів продемонстрували зростання майже в усіх основних товарних групах, що відповідають різним секторам економіки. Винятком стали паливно-енергетичні товари, експорт яких скоротився на 49%, а також деревина і

вироби з целюлози та паперу — зменшення на 1%. Фізичні обсяги експорту товарів зросли ще динамічніше — на 31%, причому це зростання охопило більшість галузей, за винятком паливно-енергетичного комплексу, хімічної продукції, каучуку, деревини й целюлозно-паперової продукції. Особливо слід виокремити значне випереджаюче зростання фізичних обсягів експорту продовольчих товарів і аграрної продукції, які формують близько 60% фізичного експорту України, а також мінеральної продукції (30%). Так, якщо вартісні обсяги експорту продовольства та сільськогосподарських товарів зросли на 13%, то їх фізичні обсяги збільшилися на 16%. Ще більший розрив зафіксовано в групі мінеральної продукції: при зростанні вартості експорту на 61%, фізичні обсяги збільшилися на 91% [14].

В 2022 році імпорт товарів становив \$55,3 млрд, або 75,9% порівняно з 2021 роком. В 2023 році - \$32,6 млрд. В 2024 році імпорт з ЄС становив \$32,6 млрд, що на 6% більше порівняно з 2023 роком [13].

Найбільшими імпортерами українських товарів серед країн ЄС в 2023 році були (табл. 2.2, рис. 2.2):

- Польща: \$5,5 млрд;
- Німеччина: \$3,2 млрд;
- Італія: \$2,8 млрд;
- Нідерланди: \$2,1 млрд.

Таблиця 2.2

Експорт та імпорт товарів між Україною та країнами ЄС у 2023 році

Країна ЄС	Обсяг експорту з України (млрд \$)	Обсяг імпорту в Україну (млрд \$)
Польща	5,5	5,8
Німеччина	3,2	6,1
Італія	2,8	4,3
Нідерланди	2,1	3
Франція	1,3	3,7
Угорщина	0,9	1,2
Румунія	1,4	1,5
Інші країни ЄС	6	7
Усього	23,2	32,6

Примітка: складено автором за даними [12].

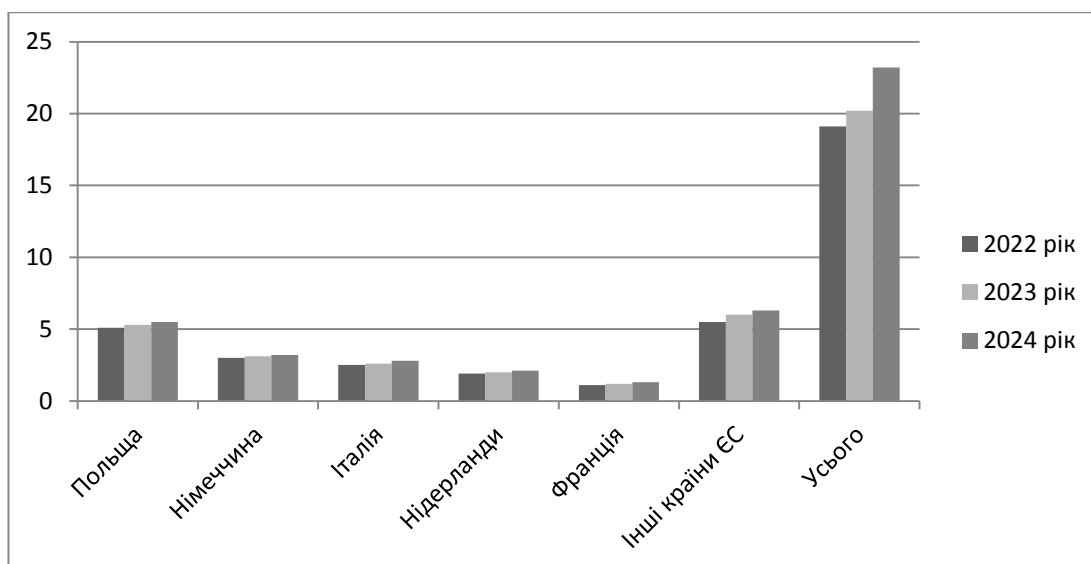

Рис. 2.2. Географічна структура експорту товарів до ЄС (млрд \$).

Примітка: складено автором за даними [12].

Обсяг імпорту товарів з ЄС - \$32,6 млрд. Частка в загальному імпорті України: 51%.

Основними товарними групами імпорту з ЄС були в 2024 р. (табл. 2.3):

- машини та обладнання (35,4% імпорту): транспортні засоби, електроніка;
- хімічна продукція (16,6%): фармацевтика, добрива;
- продукти харчування (8,7%): м'ясо, молочні продукти, алкогольні напої;
- паливо та енергоресурси (12,6%): нафтопродукти, газ.

Таблиця 2.3

Імпорт товарів з ЄС в Україну за основними групами
(% від загального обсягу)

Товарна група	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Машини та обладнання	32%	33,80%	35,40%
Хімічна продукція	14,50%	15,90%	16,60%
Паливо та енергоресурси	13,80%	13,10%	12,60%
Харчові продукти	10,10%	9,30%	8,70%
Інше	29,60%	27,90%	26,70%

Примітка: складено автором за даними [13].

Найбільшими постачальниками товарів до України серед країн ЄС в 2024 році були (рис. 2.3):

- Німеччина: \$6,1 млрд.;
- Польща: \$5,8 млрд.;
- Італія: \$4,3 млрд.;
- Франція: \$3,7 млрд.

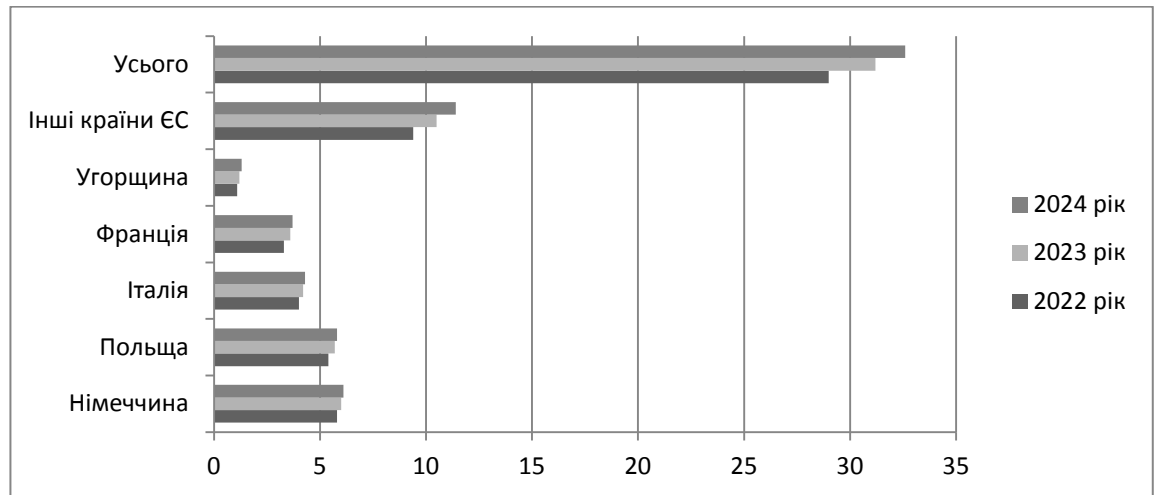

Рис. 2.3. Географічна структура імпорту товарів до ЄС (млрд \$).

Примітка: складено автором за даними [13].

У 2023 році експорт послуг до країн ЄС становив \$8,5 млрд, що на 12% більше порівняно з попереднім роком. Основними видами експортованих послуг були (табл. 2.4):

- інформаційні технології: програмне забезпечення, аутсорсинг;
- транспортні послуги: перевезення вантажів та пасажирів;
- ділові послуги: консалтинг, інжиніринг.

Таблиця 2.4

Експорт та імпорт послуг між Україною та країнами ЄС у 2023 році

Вид послуг	Експорт з України	Імпорт в Україну
ІТ-послуги	4,1	0,9
Транспортні послуги	2,7	3,1
Ділові та консалтингові	0,8	0,4
Туризм і готельний сектор	0,3	1,5
Фінансові послуги	0,2	1,3
Усього	8,5	7,2

Примітка: складено автором за даними [12].

Імпорт послуг з ЄС у 2023 році склав \$7,2 млрд, що на 9% більше порівняно з 2022 роком. Основними видами імпортованих послуг були:

- транспортні послуги: авіаційні, залізничні перевезення;
- фінансові послуги: банківські, страхові;
- туристичні послуги: організація подорожей, готельні послуги.

Збройна агресія РФ проти України суттєво вплинула на зовнішню торгівлю. Зокрема, відбулося зменшення експорту через руйнування інфраструктури та блокування портів. Зріс імпорт через необхідність заміщення зруйнованих виробництв та забезпечення потреб оборонного сектору. Відбулася зміна логістичних маршрутів через переорієнтацію на західні кордони та використання альтернативних шляхів доставки.

З 5 червня 2025 року закінчується тимчасовий режим безмитної торгівлі з ЄС, запроваджений після початку повномасштабної війни. Це може призвести до введення квот (обмеження обсягів експорту певних товарів); зменшення доходів (потенційні втрати до €3,5 млрд на рік).

2.2. Інвестиційна співпраця України з країнами ЄС

Сьогодні Україна є ключовим партнером Європейського Союзу. Після отримання Україною незалежності в 1991 році вони розпочали розбудовувати свої взаємні стосунки (табл. 2.5).

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) з країн Європейського Союзу відіграють ключову роль у розвитку української економіки, сприяючи модернізації виробництва, створенню робочих місць та інтеграції в європейські ланцюги доданої вартості. Динаміку обсягів залучених прямих іноземних інвестицій в економіку України протягом 2005–2022 років наведено на рисунку 2.4.

Попри виклики, пов'язані з війною, інвестиційна активність з боку ЄС демонструє ознаки відновлення та стратегічного переорієнтування. У 2023 році обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну перевищив показники

деяких довоєнних років. У січні–травні 2024 року чисті надходження ПІ становили \$2,2 млрд, з яких \$1,5 млрд — це реінвестований прибуток.

Таблиця 2.5

**Основні стадії інвестиційної співпраці
між Європейським Союзом і Україною**

3 1991 р.	- Програма технічної допомоги TACIS - Мета: надання допомоги країнам колишнього Радянського Союзу, включаючи Україну, задля прискорення процесу економічних і політичних змін у цих країнах.
3 січня 2007 р.	- Європейський інструмент сусідства і партнерства (ENPI) - Основне джерело фінансування для 17 країн-партнерів ЄС, включаючи Україну - Мета: створення території спільних цінностей, стабільності та добробуту, тісної співпраці та поглибленої економічної та регіональної інтеграції завдяки охопленню широкого спектру сфер співпраці.
3 грудня 2008 р.	- Східне партнерство – новий вимір політики у Східній Європі - Мета: підвищення рівня політичної взаємодії, спрощення перетину кордону ЄС для громадян за умови дотримання вимог безпеки, посилення механізмів енергетичної безпеки на користь усіх зацікавлених сторін, а також зростання фінансової допомоги.
2007–2014 рр.	- Переговори щодо Угоди про асоціацію - Підписання Угоди про асоціацію 2014 р. (в два етапи: 21 березня та 27 червня) – головний інструмент для наближення ЄС та України
2014 р.	- Затвердження стратегічних пріоритетів Neighborhood Investment Facility (2014–2020 рр.) - Мета: покращення умов фінансування малих і середніх підприємств України, Грузії, Молдови у процесі інтеграції до спільного ринку ЄС.
31 вересня 2017 р.	- Набуття чинності Угоди про асоціацію, включаючи поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (DCFTA) - Мета: модернізація торговельних відносин та економічного розвитку України, шляхом відкриття ринків та узгодження законодавства, стандартів і регулювань у різних секторах
2018 р.	- Доступ до Плану зовнішніх інвестицій ЄС - Мета: компенсування кредитування банківськими установами, інвестування в реальний сектор економіки.
2021–2027 рр.	- Збільшення бюджету зовнішньої діяльності ЄС до 123 млрд € - Мета: підтримка країн-партнерів в їх політичних і економічних перетвореннях в напрямку сталого розвитку, потенційним кандидатам на їх шляху до виконання критеріїв для вступу в ЄС шляхом глибоких і всебічних реформ

Примітка: складено автором за даними [18].

Згідно з даними Національного банку України, країни ЄС залишаються основними інвесторами, забезпечуючи понад 70% загального обсягу ПІ.

Серед країн ЄС, які активно інвестують в Україну, виділяються:

- Німеччина: значні інвестиції в промисловість та енергетику;

- Франція: участь у великих інфраструктурних проектах;
- Польща: розвиток логістичних та аграрних проектів;
- Нідерланди: інвестиції в агропромисловий комплекс та фінансовий сектор.

Ці країни забезпечують основний потік ПІІ, сприяючи розвитку ключових секторів української економіки.

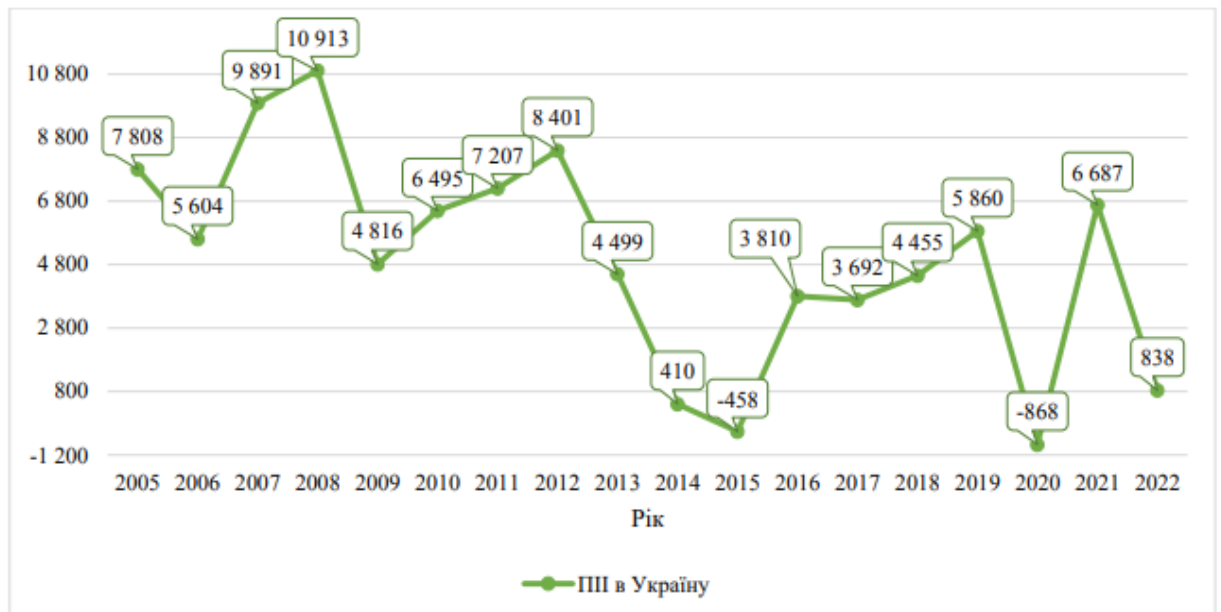

Рис. 2.4. Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2005–2022 роках, млн дол.

Примітка: складено автором за даними [54, с. 61].

ПІІ з країн ЄС спрямовуються в такі сектори:

- промисловість: модернізація виробничих потужностей;
- енергетика: розвиток відновлюваних джерел енергії;
- інфраструктура: будівництво та реконструкція транспортних коридорів;
- агропромисловий комплекс: інвестиції в переробку та експорт аграрної продукції.

У сфері невиробничих галузей особливо привабливими для іноземного капіталу залишаються фінансові послуги, зокрема банківський сектор. Його популярність серед інвесторів пояснюється високою рентабельністю

вкладень та швидкою окупністю. Значний обсяг іноземних фінансових активів в Україні перебуває під контролем банків з таких країн, як [18, с.140]:

- Франція: Credit Agricole, BNP Paribas;
- Італія: Unicredit, Intesa Sanpaolo;
- Нідерланди: ING Group;
- Швеція: SEB;
- Німеччина: Deutsche Bank;
- Австрія: Raiffeisen International.

Ці інвестиції сприяють підвищенню конкурентоспроможності української економіки та її інтеграції в європейський ринок.

Зростання реінвестованого прибутку свідчить про довіру європейських інвесторів до українського ринку.

Спостерігається підтримка з боку європейських фінансових інституцій: ЄБРР та МФК інвестували \$435 млн у новостворену телекомунікаційну компанію України.

ЄС фінансує розвиток оборонного виробництва в Україні, зокрема у сфері безпілотних технологій. Ці тенденції вказують на стратегічну переорієнтацію інвестицій з метою підтримки стійкості та розвитку української економіки в умовах війни.

Індустріальні парки виступають однією з територіально-організованих форм залучення прямих іноземних інвестицій, що активно використовуються в Україні. Їх головна мета полягає в активізації промислового виробництва, створенні нових робочих місць, стимулюванні економічного зростання та розвитку інфраструктури. Починаючи з червня 2012 року — після прийняття Закону України «Про індустріальні парки» — в країні налічується 97 індустріальних парків (станом на 25 жовтня 2024 року) .

Обсяг ПІІ з України до країн ЄС у березні 2024 року становив \$1,555 млрд, що є значним зростанням порівняно з \$438,34 млн у грудні 2023 року [15]. Це свідчить про активізацію інвестиційної діяльності українських компаній в ЄС, зокрема в Польщі, де лише за 9 місяців 2022 року було

zareestrovano 3600 novih kompanij z ukraïnskym kapitalom ta 10200 privatnih pidpriemciv [16].

Ukraïnskij investicii v ES zoseredzheni переважно v kraïnah Centralnoï ta Sïdnoï Evropi, zokrema:

* Polsha: najbïlshij otrimuvach ukraïnskijh investicii, zavdijaki geografïchnij blizhkosti ta velikij ukraïnskij diaspori;

* Chexija, Slovachhina, Ugorshina: aktivne vidkrittja ukraïnskijh pidpriemstv u sferi громадського харчування та роздрïбноï торгïвлï;

* Nimechhina, Francija, Shvejtsarija: planuetsjja rozshirennja ukraïnskijh biznesiv, zokrema mereshi restoraniv ta kav'jarenj.

Ukraïnskij investicii v ES охоплюють рïзнi sektori ekonomïki [17]:

- громадське харчування: мерешi restoraniv та kav'jarenj, taki як Lviv Croissants, Chornomorka, Aroma Kava;
- роздрïбна торгïвля: vidkrittja magaziniv z ukraïnskijmi tovarami;
- IT та цифровi послуги: rozshirennja dijalnosti kompanij, taki як MEGOGO, v kraïnah ES;
- виробництво: investicii v харчову промисловiсть та iншi виробничi потужностi.

Ukraïnskij kompanii aktivno reïvestujuť pributki, otrimani v ES, u podalshij rozvitok. Biznesi, jaki spochatku oriєtuvajalisja na ukraïnsku diaspору, rozshirjuť svoju kliєntsku bazu серед мiсцевого населення. Iнiцiативи, taki як Ukraine Facility, sprijajut zaluchennju ukraïnskijh investicii ta iнтеграцii v європейський ринок.

U suchasnijh umovah globalizacii ta ekonomïchnoï iнтеграцii spïlnij pidpriemstva ta investicijnij proєkti nabuvajut osoblivozho znachennja як форми транснацiонального економічного спiвробiтництва. Вони sprijajut zaluchennju iноземного капiталу, переданню технологiй, пiдвищенню конкурентоспроможностi та створенню нових робочих мiсць.

Прикладами успiшних спiльних pidpriemstv v Ukraïni є:

- Bayer AG (Німеччина) та українські аграрії. Відомі проектами з виробництва насіння в Україні, залучення сучасних технологій у сільське господарство;

- ArcelorMittal Кривий Ріг – іноземне спільне підприємство в металургії, один із найбільших інвесторів в українську промисловість;

- Gree та український дистриб'ютор – займаються створенням спільних підприємств з виробництва та обслуговування кліматичної техніки.

Державна підтримка та стимулювання інвестицій відбувається завдяки:

* Закону «Про інвестиційних нянь» (2021);

* агентству з розвитку інвестицій UkraineInvest;

* податковим та митним пільгам для стратегічних інвесторів;

* програмам фінансування від ЄБРР, IFC, ЄІБ.

2.3. Вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на зовнішньоекономічну діяльність

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є ключовим документом, який визначає рамки політичного та економічного співробітництва між сторонами. Підписана у 2014 році, Угода набула чинності 1 вересня 2017 року після завершення процесу ратифікації всіма державами-членами ЄС. [55]

Угода складається з кількох розділів, які охоплюють різні аспекти співпраці [56]:

- політичний діалог та реформи, спрямовані на зміцнення демократії, верховенства права та поваги до прав людини;

- юстиція, свобода та безпека – співпраця у сфері правосуддя, боротьби з корупцією та організованою злочинністю;

- економічне та галузеве співробітництво, яке охоплює енергетику, транспорт, навколишнє середовище та інші сектори;

- фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством, що включає механізми фінансової підтримки та контролю;

- поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ) – ключовий елемент Угоди, що передбачає інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС.

ПВЗВТ є центральною частиною Угоди про асоціацію, яка передбачає:

* лібералізацію торгівлі товарами та послугами: скасування митних тарифів та нетарифних бар'єрів;

* лібералізацію руху капіталу: створення сприятливих умов для інвестицій;

* часткову лібералізацію руху робочої сили: спрощення процедур для тимчасового працевлаштування;

* гармонізацію регуляторних норм: адаптація українського законодавства до стандартів ЄС у сферах технічного регулювання, санітарних та фітосанітарних заходів, митного адміністрування тощо. [56]

ПВЗВТ охоплює такі ключові сфери:

1. Торгівля товарами: скасування мит, усунення технічних бар'єрів, впровадження правил походження товарів.

2. Санітарні та фітосанітарні заходи: забезпечення безпеки харчових продуктів та захисту здоров'я людей, тварин і рослин.

3. Митне співробітництво: спрощення митних процедур, боротьба з шахрайством.

4. Послуги та інвестиції: доступ до ринків послуг, захист інвестицій, визнання професійних кваліфікацій.

5. Конкурентна політика: заборона антиконкурентних практик, контроль за державною допомогою.

6. Права інтелектуальної власності: захист авторських прав, патентів, географічних зазначень.

7. Державні закупівлі: доступ до ринків публічних закупівель, прозорість процедур.

8. Торгівля та сталий розвиток: дотримання екологічних та соціальних стандартів.

9. Механізми врегулювання суперечок: процедури вирішення торговельних спорів. [57]

Угода про асоціацію та ПВЗВТ мають значний вплив на економіку України:

- зростання експорту до ЄС: відкриття нових ринків збуту для українських товарів;
- підвищення якості продукції: впровадження європейських стандартів;
- залучення інвестицій: створення сприятливого інвестиційного клімату;
- реформи в різних секторах: модернізація законодавства, покращення бізнес-середовища.

Після запровадження ПВЗВТ Європейський Союз у 2018 році зберіг позицію одного з головних торговельних партнерів України. Частка взаємної торгівлі товарами та послугами з ЄС становила 41,1% від загального обсягу зовнішньої торгівлі країни. У 2018 році експорт українських товарів і послуг до країн ЄС зріс на 14,3% (на \$2 874,4 млн) і досяг \$23 032,0 млн, що склало 40,3% від загального експорту України (табл. 2.6). [60]

Таблиця 2.6

Зовнішня торгівля України, в тому числі з Європейським Союзом
після запровадження ПВЗВТ

	2017 рік	2018 рік	2018/2017	
			млн. дол.	%
ЗТО всього по Україні	107 660,1	120 062,9	12 402,8	111,5
у т.ч. ЗТО з ЄС	43 487,8	49 317,1	5 829,3	113,4
<i>Питома вага у загальному обсязі</i>	<i>40,4%</i>	<i>41,1%</i>		
Експорт всього з України	52 579,5	57 118,4	4 538,9	108,6
у т.ч. експорт до ЄС	20 157,6	23 032,0	2 874,4	114,3
<i>Питома вага у загальному обсязі</i>	<i>38,3%</i>	<i>40,3%</i>		
Імпорт всього до України	55 080,6	62 944,5	7 863,9	114,3
у т.ч. імпорт з ЄС	23 330,2	26 285,1	2 954,9	112,7
<i>Питома вага у загальному обсязі</i>	<i>42,4%</i>	<i>41,8%</i>		
Сальдо всього по Україні	-2 501,1	-5 826,1	-3 325,0	
у т.ч. з ЄС	-3 172,6	-3 253,1	-80,5	

Примітка: складено автором за даними [60].

Паралельно спостерігалось зростання обсягів імпорту з ЄС — на 12,7% (або \$2 954,9 млн), що у грошовому виразі становило \$26 285,1 млн. Питома вага імпорту з країн Євросоюзу за цей період сягнула 41,8% загального імпорту в Україну. У торгівлі товарами між Україною та ЄС відзначалося суттєве поживлення. Обсяг товарообігу в грошовому вимірі зріс на 13,1% (на \$5 008,5 млн) і склав \$43 341,3 млн. Частка цієї взаємної торгівлі у структурі загального товарного обороту України сягнула 41,5%. Обсяги експорту товарів у грошовому вираженні зросли на 15,0% (або на 2 625,1 млн.дол.США) та становили 20 158,5 млн. дол. США (питома вага експорту товарів до країн ЄС у 2018 році становила 42,6% від загального обсягу експорту товарів України). [60]

Спостерігалось значне зростання обсягів торгівлі між Україною та ЄС. Зокрема, частка ЄС у загальному експорті України зросла з 25% у 2013 році до понад 40% у 2019 році. Загальний експорт до ЄС у 2019 році склав 19,1 млрд євро, порівняно з 13,4 млрд євро у 2013 році. [58]

У 2020 році Європейський Союз продовжував зміцнювати свої позиції як головний торговельний партнер України, забезпечивши 40,7% від загального обсягу її зовнішньої торгівлі. Упродовж 2015–2020 років ЄС утвердився як провідний ринок збуту для української аграрної продукції: на нього припадало 34% усього аграрного експорту країни. Водночас у зовнішній торгівлі з ЄС Україна зафіксувала від'ємне сальдо: імпорт товарів з Євросоюзу перевищив експорт на \$5,08 млрд. Проте значні обсяги приватних грошових переказів від трудових мігрантів з країн ЄС, які склали \$7,8 млрд, частково компенсували цей торговельний дисбаланс. У 2020 році загальний обсяг товарообігу між Україною та ЄС досяг \$42,4 млрд, з яких \$18,66 млрд припало на експорт з України та \$23,74 млрд — на імпорт з Європейського Союзу. [61]

Часткове або повне використання матеріалів дозволяється лише за наявності у першому абзаці статті посилання на джерело (для інтернет-

ресурсів – гіперактивного та відкритого для індексації пошуковими системами)

Угода сприяла переорієнтації експорту України з ринків СНД на ринок ЄС. Основними експортними товарами стали сільськогосподарська продукція, метали та продукція хімічної промисловості. Проте, значна частина експорту залишається сировинною, що вказує на необхідність розвитку переробної промисловості та експорту товарів з вищою доданою вартістю.

Імпорт з ЄС також зріс, особливо у сегменті високотехнологічної продукції, машин та обладнання. Це сприяло модернізації української промисловості, але водночас призвело до зростання торговельного дефіциту з ЄС.

Незважаючи на зростання експорту, Україна має хронічний дефіцит торговельного балансу з ЄС. Це пов'язано з високим імпортом енергоносіїв та технологічної продукції, а також з обмеженим доступом українських товарів до європейського ринку через квоти та інші обмеження.

Сектори сільського господарства, харчової та легкої промисловості отримали найбільші вигоди від Угоди, демонструючи зростання на 42,8%, 15,2% та 100% відповідно. Водночас, металургія та машинобудування зазнали зниження на 7,3% та 10,7% відповідно, що вказує на необхідність їх модернізації та адаптації до нових умов .

Угода про асоціацію відкрила нові можливості для українських експортерів, але також висунула нові вимоги щодо якості продукції, екологічних стандартів та конкурентоспроможності. Для повноцінної інтеграції до європейського ринку необхідно продовжувати реформи, спрямовані на покращення бізнес-клімату, розвиток інфраструктури та підтримку інноваційних секторів економіки.

Висновки до розділу 2

Зовнішньоекономічна діяльність є рушієм економічного зростання та модернізації України. Успішна ЗЕД потребує сприятливого правового середовища, активної участі у міжнародних організаціях та стратегічного планування.

В умовах глобальних викликів ЗЕД має стати основою для побудови сталої, конкурентоспроможної економіки. Зовнішньоекономічна діяльність дозволяє: диверсифікувати економіку; залучити ресурси для відбудови інфраструктури; інтегрувати країну до глобальних економічних процесів; формувати позитивний імідж на міжнародній арені.

Прямі іноземні інвестиції з країн ЄС залишаються критично важливими для відновлення та модернізації української економіки. Попри виклики, пов'язані з війною, європейські інвестори демонструють готовність до довгострокової співпраці, що є запорукою успішної інтеграції України в європейський економічний простір. Прямі іноземні інвестиції зменшилися після 2022 року, однак зберігається інтерес до агросектору, ІТ та відновлювальної енергетики.

Україна експортує переважно сільськогосподарську продукцію, метали та руду. Основні партнери – країни ЄС, Китай, Туреччина. Імпорт зосереджено на енергоресурсах, техніці та товарах споживання. Частка експорту в структурі ВВП України становила в 2024 році понад 30%, що свідчить про суттєву роль ЗЕД у формуванні національного доходу.

Українські інвестиції в країни ЄС демонструють позитивну динаміку, що свідчить про адаптивність та стратегічне мислення українського бізнесу. Це сприяє не лише економічному зростанню, але й зміцненню зв'язків між Україною та Європейським Союзом.

Спільні підприємства та інвестиційні проекти — ефективний механізм модернізації економіки, інтеграції у світові виробничі ланцюги та відновлення післякризової інфраструктури. Для України, яка сьогодні

перебуває у фазі економічної перебудови, ці інструменти мають стати основою сталого розвитку й інтеграції в економіку ЄС.

Викликами сьогодення є: логістичні обмеження через війну; девальвація національної валюти; залежність від зовнішніх ринків.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка набула чинності у 2017 році, стала ключовим інструментом інтеграції України до європейського економічного простору. Вона передбачає створення Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі, що суттєво вплинуло на обсяги та структуру зовнішньої торгівлі України.

Угода суттєво вплинула на обсяги та структуру зовнішньої торгівлі України, сприяючи її переорієнтації на європейський ринок. Проте, для максимального використання потенціалу Угоди необхідно продовжувати структурні реформи, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності української економіки та розвиток експорту товарів з високою доданою вартістю.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОГЛИБЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

3.1. Стратегічні напрями розширення співпраці України з ЄС у сфері ЗЕД

Диверсифікація експорту — ключовий механізм, що дозволяє Україні знизити залежність від кількох товарних груп та зміцнити свою позицію у структурі світової торгівлі. Орієнтація на ринок ЄС вимагає переосмислення традиційної сировинної моделі на користь товарів із високою доданою вартістю — переробленої агропродукції, інноваційної промисловості та високотехнологічних секторів.

1. Аграрна модернізація та переробка: перехід від сировини до переробки; стратегія підтримки харчової індустрії; органічна продукція.

2. Сільгосптехніка та біоенергетика. Потрібно локалізувати виробництво техніки (український потенціал — виробництво комплектуючих до машин та обладнання для агросектору). Україна вже має рамки для розвитку біодизелю й біоетанолу.

3. Легка та креативна промисловість (текстиль, меблі, деревообробка, органічне паперове виробництво тощо). Є перспективи відкриття виробництва клітковини та деревини з доданою вартістю. Щодо комплексної індустріалізації, то є необхідність розвитку експортних ланцюгів для виготовлення меблевої, керамічної, шкіряної та іншої продукції.

4. ІТ та цифрові послуги. Багато послуг вже зараз орієнтовані на ринки Великої Британії, Німеччини, Франції, Швеції тощо. Трендовими секторами з високими темпами зростання є: цифровізація, AI, кібербезпека, blockchain.

5. Відновлювальна енергетика. Потенціал виробництва електроенергії з вітру, сонця та біомаси — надзвичайно високий. Є можливість виготовлення

повного циклу — від обладнання до біомаси та біопалив. Зелений курс ЄС може підтримати інвестиції українських виробників.

6. Критичні корисні копалини. Україна багата на ряд критичних ресурсів: галій, графіт, лантан, літій та інші. Ці матеріали — складова ланцюгів виробництва акумуляторів, напівпровідників, ВДЕ. ЄС зацікавлений у диверсифікації поставок критичних ресурсів, зокрема для зменшення залежності від Китаю.

Залучення інвестицій із країн Європейського Союзу — один із пріоритетних напрямів економічної політики України. Це сприяє не лише відбудові постраждалих секторів, а й переходу на екологічно чисту, інноваційну й технологічно прогресивну модель розвитку. ЄС виявляє готовність підтримувати ці процеси через масштабні інвестиційні програми та інструменти співпраці, такі як:

1. Ukraine Investment Framework (UIF) у рамках Ukraine Facility. UIF має фінансування з метою мобілізації інвестицій у суспільний, приватний та муніципальний сектори [62]. Цільовими галузями є енергетика (зелена), критична сировина, промисловість, будматеріали, ІТ, транспортна і логістична інфраструктура. Це стратегічне фінансове підґрунтя для залучення великих приватних інвестицій і створення спільних проєктів між ЄС та українським бізнесом.

Європейський Союз передбачає виділення Україні фінансової допомоги обсягом €50 млрд протягом чотирьох років у межах програми Ukraine Facility за умови досягнення 150 встановлених індикаторів. У 2024 році передбачається, що державний бюджет України може отримати до €16 млрд у рамках цієї підтримки. Якщо ж окремі показники будуть невиконаними або затриманими, обсяг фінансування може бути пропорційно знижений. У березні Україна отримала перший транш у розмірі €4,5 млрд у рамках механізму перехідного фінансування. У квітні до країни надійшли ще €1,5 млрд після успішного виконання п'яти індикаторів [66].

2. Енергетика та відновлювані джерела. Підключення до ENTSO-E та підтримка через REPowerEU: розвиток сонячної, вітрової і зеленого водню — ключові вектори. ЄС підтримує: ЕБРР надає €1 млрд кредиту для енергосектора у 2025 році, а Україна отримує понад €2 млрд інвестицій за три роки. Дослідження показують потенціал встановлення до 239 GW сонячних панелей на дахах — що в рази перевищує поточні потреби. Сектор ВДЕ — провідна сфера для залучення ЄС-інвестицій, що включає не лише генерацію, але і модернізацію ринку електроенергії.

3. Критична сировина. Україна має проекти на балансі європейського імпорту критичних матеріалів (літій, графіт, титан тощо) — 22 з 34 визнаних ЄС [63]. Співпраця з ЄС можлива у вигляді стратегічного партнерства та інвестиційних ініціатив, що підтримують видобуток, переробку, експорт до ЄС. Критична сировина — стратегічна галузь для інтеграції в технологічні ланцюги ЄС, з високим потенціалом до довготривалого співробітництва.

4. Відновлення інфраструктури та будівництво. Відновлення житла оцінюється у \$80 млрд до 2033 р.; інші об'єкти — ще \$22,5 млрд. Будівельні проекти, дерегуляція та локалізація виробництва будматеріалів — критично важливі для реалізації EU-backed фінансування. Сектор відновлення — великий щомісячний ринок, відкритий для інвесторів і якісних виробничих партій.

5. Фармацевтика та медична промисловість. Після пандемії зросла потужність виробництва: приблизно USD 1,4 млрд в 2023 році. Інтеграція фарміндустрії передбачає пілотні проекти, модернізацію, визнання GMP стандартів. Всі ці заходи створюють потужну платформу для співпраці з європейськими компаніями. Фармацевтичний сектор — один із найбільш перспективних напрямів для експорту та спільних інвестицій.

6. ІТ-сектор та цифрова трансформація. Сектор займав 4 % ВД в 2021 році, а українські ІТ-компанії активно масштабуються у країнах ЄС. Пакетом підтримки є виділення €200 млн на розбудову державної цифрової інфраструктури, підтримку стартапів, інкубаційні програми. Цифровізація —

важливий напрям для залучення технологічних інвестицій і розвитку високопродуктивних секторів.

7. Транспорт та логістика. Інтеграція логістичних ланцюгів можлива через реконструкцію кордонів, розбудову залізниць, Дунайський шлях. Підтримка ЄС здійснюватиметься шляхом будівництва інфраструктури з дотриманням стандартів безпеки. Логістична інтеграція — ключ до стабільних експортних можливостей.

В аспекті висвітленого Україні потрібно:

- гармонізувати законодавство та сертифікацію, особливо у сфері енергетики й промисловості;
- інституційна підтримка (інвестиційні няньки, гарантії, інкубаційні майданчики);
- покращення бізнес-клімату, зокрема захист прав власності та боротьба з корупцією;
- цілеспрямована промоція секторів, що відповідають пріоритетам Green Deal та стратегічним сферам COE.

Регіональне та прикордонне співробітництво з країнами ЄС стає важливим інструментом інтеграції України в європейський простір. Воно спрямоване на посилення економічного розвитку прикордонних областей, налагодження інфраструктури, стимулювання підприємництва та соціально-культурного зближення.

Розглянемо основні інструменти та ініціативи:

1. Програми Interreg Україна бере участь у кількох програмах Interreg: Польща–Україна, Угорщина–Словаччина–Румунія–Україна, Дунайська регіональна програма тощо. Ці інструменти сприяють запровадженню спільних проектів і залученню фінансування ЄС для інфраструктури, екології, культури й науки.

2. Єврорегіони. Для прикордонних областей створено кілька єврорегіонів: Карпатський, Дністровський, Середньодунайський тощо. Їх

мета — розвиток транскордонної інфраструктури, інноваційних кластерів, культурних і бізнес-контактів.

3. Співпраця з Комітетом регіонів ЄС. Україна взаємодіє з Комітетом регіонів ЄС через CORLEAP — Конференцію місцевих та регіональних влад Східного партнерства.

У прикордонних областях із Польщею створено стартап-центри, логістичні вузли, налагоджено EURES — програму мобільності робочої сили. Закарпаття в рамках Interreg залучило €4,5 млн на 6 проектів за 2024 рік [64].

Передбачено будівництво нових пунктів пропуску кожні ~30 км, створення єдиного режиму малого прикордонного руху. Спільні прикордонно-митні пункти та державно-приватні інвестиції мають підвищити швидкість пропуску товарів [65].

Проблемами та викликами є недостатня регіональна компетентність у реалізації транскордонних проектів; відставання щодо ЄС у рівні розвитку інфраструктури прикордоння; проблеми інституційного характеру (відсутність взаємодії під час планування, слабка громадянська участь).

Рекомендації для успішного розвитку наступні:

- підвищення пріоритетності транскордонних тем на урядовому і регіональному рівні;
- створення регіональних офісів з управління проектами та залучення фахівців;
- сприяння громадянському контролю та залученню громадськості в підготовці й реалізації проектів;
- інтеграція з євростандартами в інфраструктурі, екології, соціальній сфері.

На сьогодні можна запропонувати перспективні зони для розвитку:

1. Карпатський єврорегіон. Спільні культурні та освітні центри, технопарки й форуми («Карпатський горизонт»);

2. Люблінський трикутник і Три моря. Шляхом Lublin Triangle й інших ініціатив Україна підвищує координацію безпеки, логістики та економіки з Польщею та Литвою.

3.2. Удосконалення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності України в контексті євроінтеграції

Головною метою гармонізації законодавства України з правом ЄС є адаптація української нормативно-правової системи до вимог Європейського Союзу з метою повноправного входження в ЄС. Це забезпечує відповідність сучасним стандартам у сфері економіки, прав людини, екології, безпеки тощо [67].

Угода про асоціацію DCFTA містить десятки зобов'язань щодо гармонізації в митній справі, корпоративному, трудовому, банківському праві, захисті довкілля, інтелектуальної власності тощо.

Рекомендації Кабінету міністрів України та EU Law Guidelines — практичні інструменти, що допомагають розробникам законів узгоджувати тексти з ЄС. Діалог у межах комітетів — Постійна взаємодія у рамках Ради асоціації, робочих підкомітетів, юридичних переглядів.

Процес гармонізації передбачає наступні етапи:

1. Оцінка відповідності — скрінінг головних секторів, як от вільного руху товарів.
2. Інвентаризація та планування — зіставлення українських норм із нормами ЄС, формування дорожніх карт.
3. Розробка та впровадження законопроектів — із застосуванням «м'якого права» і рекомендацій експертів.
4. Переклад та експертиза — забезпечення якісних та юридично точних англійських версій актів.
5. Технічна та експертна підтримка — семінари, гранти, обмін досвідом.

6. Контроль та оцінка — моніторинг імплементації, звіти і рекомендації ЄК та Ради.

Розглянемо приклади успішної реалізації гармонізації законодавства України з правом ЄС:

- права людини та недискримінація — адаптація антидискримінаційного законодавства, у тому числі щодо гендерної рівності та національних меншин;

- інтелектуальна власність — адаптація законодавства щодо торгових марок, патентів, географічних зазначень;

- митне законодавство — імплементація норм Union Customs Code, цифровізація транзиту.

Що стосується досвіду інших країн стосовно гармонізації законодавства з правом ЄС, Хорватія пройшла шлях через інтенсивне обговорення експертів, багатостадійний переклад текстів, юридичну перевірку та політичну підтримку реформ. Туреччина успішно реалізувала гармонізацію в енергетиці на засадах прозорості, громадянської участі та інклюзивного підходу [67].

Але є певні виклики, що перешкоджають цьому процесу. Серед них – складність масштабної правової адаптації — сотні документів, багато секторів. Відсутня достатня експертна база у державних органах. Політична воля може коливатись, а «м'яке право» часто втрачати імпульс. Існують перекладацькі бар'єри — відсутність уніфікованих термінологічних стандартів, низька якість перекладів.

Рекомендації для успішної гармонізації наступні:

- створити централізований координаційний орган із чітким мандатом;
- розвивати експертні центри — юристів, перекладачів і галузевих фахівців;

- впроваджувати навчальні програми на підтримку державних службовців;

- залучати громадянське суспільство та бізнес до обговорення законопроектів;

- створювати довгостроковий план гармонізації з чіткими етапами та дедлайнами.

Інституційна спроможність органів, які регулюють ЗЕД — критично важливий чинник забезпечення динамічного розвитку експорту-імпорту, дотримання міжнародних стандартів, залучення інвестицій і протидії корупції. Після початку повномасштабної війни, а також у контексті євроінтеграції, відвідується потреба системних реформ у митній, податковій, антикорупційній та фінансовій сферах.

1. Антикорупційні ініціативи. Програма EU Anti-Corruption Initiative (EUACI) спрямована на підтримку прозорості та протидії корупції. Вона допомагає підвищувати спроможність правоохоронних та антикорупційних органів. Рекомендації ЄС щодо безпеки корпоративного сектору підключені до «антикорупційної дорожньої карти». [68]

Створена інфраструктура: НАБУ, ВАКС, Спеціалізована антикорупційна прокуратура (SAPO), агентства з аудиту декларацій і конфіскації викрадених активів. У 2023 році розслідувань у топ-посадовців збільшилось. Продовження очищення системи, завершення реформи SAPO і запровадження закону про PEP – ключове для підтримки кандидатства [71].

2. Реформа судової системи. Вища рада правосуддя й Вища кваліфікаційна комісія були оновлені на конкурсній основі. Необхідно забезпечити незалежний добір суддів, відкритість процесів та швидкість розгляду справ. Без глибоких структурних змін саме судова реформа від ЄС розцінюється як ключова умова для членства

3. Інституційна перебудова фінансового сектору. Прийняття нового Закону про корпоративне управління державними підприємствами — встановлення прозорого корпоративного управління, право міністерств затверджувати ключові фінансові індикатори та дивідендну політику.

Реформа НКЦПФР: розширення контролю, незалежність, сприяння доступу до капіталу й захист прав споживачів.

4. Покращення публічних інвестицій і держзакупівель шляхом впровадження Reforms Matrix та упорядкування інвестицій в бюджетні цикли та використання онлайн-порталу публічних закупівель ProZorro, як моделі прозорості та боротьби з корупцією .

5. Гармонізація з європейськими стандартами – внесення поправок у сфері інтелектуальної власності, послуг, державних закупівель, КСВ згідно з acquis ЄС; реформа компанійного законодавства та банкрутства, з активним використанням ЄС-директив до 2027 року.

Високий рівень регуляторної складності та бюрократії стримує розвиток експорту-імпорту, спричиняє корупційні ризики і змушує бізнес витрачати час і ресурси. Тому дерегуляція та спрощення процедур ЗЕД — серед ключових цілей державної політики.

Дерегуляція — усунення надмірних, дублюючих законів, норм, дозволів і процедур, що не забезпечують ефективного регулювання. Мета дерегуляції – скорочення часових, матеріальних та інформаційних бар'єрів для експорту/імпорту. Результатом є покращення бізнес-клімату, залучення інвестицій, зростання торгівлі, підвищення конкурентоздатності.

Таблиця 3.1

Основні проблеми, що потребують дерегуляції

Проблема	Опис
Бюрократія	Необхідність отримання десятка різних дозволів, свідоцтв, сертифікатів
Застаріле законодавство	Ряд норм від 1990-х років, що не відповідають реаліям ЗЕД
Дублювання повноважень	Митниця, фітосанітарні служби, Держспоживслужба, Держпродспоживслужба
Непрозорі процедури	Змінні вимоги, відсутність чітких термінів розгляду документів
Відсутність цифровізації	Майже всі процедури вимагають паперових носіїв, друків та фізичної присутності

Розглянемо напрями дерегуляції

1. Мінімізація та централізація дозволів Повинна бути єдина точка входу для оформлення ЗЕД-документів — наприклад, через Портал «Єдине вікно» або експериментальні центри. Реформа дозволів, сертифікацій, інспекцій — спрощення списку документів, максимальний перехід на декларативну систему.

2. Цифровізація та «єдине цифрове вікно» - створення єдиної ІТ-платформи для подання і перевірки документів, інтеграція з платформами ЄС, міжнародними банками даних про походження, технічні норми.

3. Кодекси замість міністерських інструкцій – прийняття європейських або міжнародних стандартів (наприклад, щодо сертифікації, каналів контролю), відмова від індивідуальних інструкцій на користь кодексів.

4. Прозорий та стандартизований контроль – чіткі терміни відповіді підприємцям; обов'язкові зразки документів; можливість «тихого митного режиму», де при відсутності порушень товар автоматично пропускається.

5. Пільги та стимулювання – звільнення малого та середнього бізнесу від більшості сертифікацій; механізм попередньої сертифікації ключових експортних товарів; інструкції щодо взаємодії з контролюючими органами.

Можна навести такі приклади успіху:

- митниця впровадила інтернет-декларування, електронні акти на автомобілі;

- санітарно-фітосанітарна служба здійснює онлайн-сертифікацію, видає санітарно-фітосанітарний електронний сертифікат;

- Єдине вікно: Вінниця, Харків, Київ — кілька пілотних запусків з управлінням документами ЗЕД;

- ProZorro.Продажі: механізм для експорту товарів державних підприємств — швидкість, прозорість, конкуренція.

Але поряд з успіхами є певні виклики на шляху дерегуляції:

- відсутність інституційної спроможності та технічної інфраструктури;

- низькі ІТ-компетенції серед працівників митниці й контролюючих органів;
- опір з боку державних службовців;
- відсутність ресурсу на супровід впровадження реформ (фінансування, навчання)

Отже, можна надати такі рекомендації:

1. Законодавчі зміни: прийняття законів про «єдине цифрове вікно», свободу ЗЕД-декларації.
2. Цифрова трансформація: створення інфраструктури, модуль цифрової освіти.
3. Антикорупційні заходи: аудити процедур, автоматизація, ІТ-моніторинг.
4. Пілотні проекти: приклади зон експериментального пришвидшеного оформлення ЗЕД, наприклад, на прикордонних КПП.
5. Комунікація: інформування бізнесу щодо змін, навчання, гарячі лінії.

3.3. Перспективи повноправного членства України в ЄС та його вплив на ЗЕД

Членство України в Європейському Союзі має потенціал трансформувати економіку країни та сприяти її сталому розвитку. Однак, паралельно з перевагами, таке рішення породжує низку викликів, які потребують уважного розгляду.

До економічних переваг відносять:

1. Збільшення торгівлі та інтеграція в єдиний ринок.

Повноправне членство усуне залишкові бар'єри: технічні, регуляторні, сертифікаційні. Очікується зростання українського експорту до ЄС на 9 % та імпорту — на 15 % до 2040 року [69].

2. Залучення прямих іноземних інвестицій.

Як показує досвід Центрально-Східної Європи (Польща, Угорщина), членство стимулює приріст ПІІ на 60–83 %, формує виробничі хаби та модернізує економіку .

3. Посилення економічної безпеки ЄС.

Україна — складова «глобального поясу продовольчої та енергетичної безпеки» ЄС. Приєднання зменшить залежність ЄС від зовнішніх постачальників критичних ресурсів, енергії й продовольства .

4. Прискорений економічний розвиток.

Досвід інтеграції показує: після вступу країни-новички формують ріст ВВП і ВВП на душу населення у середньому на 1.7 % більше щороку, ніж без членства (зокрема, в Польщі на 40 %) .

5. Доступ до структурних фондів та підтримки.

Членство відкриває доступ до фондів СОІ, КАП, Регіонального розвитку, які можуть надавати десятки мільярдів євро підтримки Україні — до €186 млрд за сім років .

Але поряд з перевагами, існують і значні ризики та виклики (табл. 3.2):

1. Сільське господарство й політика КАП.

Україна стане найбільшим отримувачем дотацій, що спричинить необхідність перегляду системи субсидій і компенсацій для вигідних, але чутливих до змін країн ЄС.

2. Вимоги до адаптації *acquis*.

Потрібно виконати сотні правових зобов'язань: від екології до конкуренції, інтелектуальної власності тощо [70].

3. Інфраструктурний та бюджетний пресинг.

Усунення сучасних бар'єрів потребуватиме значних витрат на модернізацію інфраструктури, включно з кордонами, корпоративним управлінням, цифровізацією.

4. Внутрішні політичні та соціальні наслідки.

Можливий відтік робочої сили; зниження рівня аграрних доходів; ризик впливу популізму (як сталося у Польщі чи Угорщині).

Таблиця 3.2

Вигоди на фоні викликів

Переваги	Виклики
→ Доступ до ринку ЄС	← Потреба адаптації КАП
→ Притік ПШ	← Гармонізація acquis
→ Посилення економічної безпеки ЄС	← Бюджетні навантаження на інфраструктуру
→ Прискорення ВВП / інвестиційного зростання	← Соціальні й політичні ризики

Розробка стратегій має ціллю сприяння вирішенню негативних впливів, зокрема:

- покращення корпоративного управління — реформи в судовій системі, антикорупції, прозорого бізнес-середовища;
- грантові компенсації для аграріїв під час перехідного періоду;
- інфраструктурні інвестиції в митні пункти, дороги, Цифрову Європу, транспорт;
- комунікаційна кампанія для населення про вигоди і адаптацію;
- фіскальні інструменти балансування доходів і витрат на розвиток.

Інтеграція України до Європейського союзу, як вже зазначалося нами, вимагає глибоких, системних реформ у кількох секторах: правосуддя, боротьбі з корупцією, державному управлінні, децентралізації та інституційній спроможності. Без таких трансформацій країна ризикує залишитися лише кандидатом на членство, не здобувши належного рівня відповідності стандартам ЄС.

Що стосується антимонопольного та фінансового регулювання, необхідне запровадження ефективного законодавства щодо протидії олігархам, антиMoney-laundering, фінансового моніторингу. Обов'язкова адаптація відповідно до стандартів та законодавства ЄС про політично значущі особи. Продовження роботи Офісу фінансового контролю (Accounting Chamber) та Агентства з управління активами – потрібно підсилити інституційно [72].

В аспекті децентралізації та місцевого самоврядування реалізована адміністративна реформа: 490→136 районів, 1469 об'єднаних територіальних громад [73]. Однак необхідна чіткіша модель розподілу владних повноважень після завершення дії воєнного стану – контроль за створенням військових адміністрацій. Потребує кардинального вдосконалення бюджетна прозорість і підзвітність на місцях. Уряд повинен центровано формулювати політики, з чітким визначенням відповідальних — має бути подолано дублювання повноважень. Брак ресурсів та експертизи державного апарату — лише 30 % чиновників володіють англійською та правом ЄС, 51 % не взаємодіють між собою. Потрібне відновлення конкуренції у наймі до держслужб, пов'язаних із воєнним станом обмежень.

Щодо інституційної спроможності та координації, то немає єдиного центрального органу або структури, що відповідає за переговорний процес з ЄС — потрібен механізм координації. Необхідне створення офісів реформ з достатніми ресурсами, експертами, навчальними програмами й ІТ-інфраструктурою.

Проаналізовано подану у звіті Міжнародного валютного фонду «World Economic Outlook» інформацію щодо прогнозів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України після набуття членства в ЄС.

Так, після вступу до ЄС Україна отримає повний доступ до внутрішнього ринку без жодних бар'єрів. Згідно з дослідженнями, членство сприятиме збільшенню імпорту на 15 % і експорту на 9 % до 2040 року в порівнянні зі сценарієм без членства .

Хоча Україна вже має фору на рівні DCFTA, членство відкриє повне скасування технічних обмежень та тарифів для аграрної, промислової та технічної продукції .

Євроінтеграція створить умови для залучення значного потоку іноземних інвестицій. На прикладі країн Східної Європи, членство призвело до зростання ПІІ на 60–83 % .

Успішна адаптація до євростандартів, стабільність судової системи та інституційна підтримка сприятимуть залученню капіталу для модернізації промисловості, інфраструктури та високих технологій.

Членство в ЄС забезпечить вільний рух працівників. Освічена українська молодь складатиме більшість, а це сприятиме поверненню міграційного потенціалу й наповненню ринку праці в Україні й ЄС .

Україна, як «хлібниця Європи», отримає вигоди від усунення мит і квот. Прогнози вказують на значний ріст аграрного експорту, водночас ЄС зможе врівноважити свої продовольчі потреби .

Україна володіє значним потенціалом у відновлювальній енергетиці, що забезпечить стратегічну роль у «зеленому переході» ЄС .

Після інтеграції Україна зможе постачати до ЄС важливі ресурси (літій, галій тощо), сприяючи стабільності виробництва напівпровідників та акумуляторів.

Після інтеграції очікується зростання ВВП про темпами на 3–4% більше, ніж без членства, подібно до досвіду Польщі чи Словаччини .

Членство дає доступ до структурних інвестицій: COI, КАП, фонди регіонального розвитку. Моделі передбачають близько €186 млрд надходжень за 2021–2027 роки.

ЄС налаштований запровадити перехідні квоти, щоб врівноважити внутрішній ринок після відкриття українського експорту — підвищується потреба у формуванні стратегій компенсації.

Членство вимагатиме дорогих інвестицій у транспортні коридори, цифрову інфраструктуру, системи енергетичного моніторингу тощо.

Таким чином, членство в ЄС відкриває для України нову економічну динаміку: торгівлю, інвестиції, ринок праці, фінансову підтримку.

Висновки до розділу 3

Аграрний сегмент потребує переходу до переробки, створення доданої вартості та розвитку органічного напрямку. Розширення переробки в агросекторі та розвиток виробництва техніки створює додаткові експортні можливості. Фокус на виробництві товарів із помірною доданою вартістю може залучити ЄС, але потребує вдосконалення сертифікацій та адаптації до євростандартів.

ІТ-сектор є одним із найпрогресивніших напрямів диверсифікації, особливо у співпраці з європейськими замовниками.

Сектор відновлювальних джерел енергії — стратегічні ворота для інтеграції у «зелений» європейський ринок.

Зростання видобутку та екологічної обробки критичних ресурсів відкриє нові можливості співпраці з ЄС.

Процес наближення українського права до ЄС — багаторівневий, інституційно складний, але надзвичайно важливий. Україна вже має успішні кейси гармонізації в ключових сферах. Залучення досвіду ЄС, чітка методичність і політична відданість реформам зроблять підґрунтя для подальших змін і наближення до повноправного членства в ЄС.

Комбінування антикорупційної та інституційної політики, судової та фінансової реформ — найдієвіший шлях зміцнення спроможності органів ЗЕД. Тісна взаємодія з міжнародними партнерами та чітка система індикаторів (Reforms Matrix, Ukraine Facility) — ефективні інструменти контролю та координації. Прозорість, цифровізація, євростандарти — ключ до залучення інвестицій, стимулювання торгівлі, економічного розвитку.

Дерегуляція і цифровізація ЗЕД — необхідні складові економічного розвитку. Україна вже досягла значних результатів, але потребує системного підходу: процес повинен бути нормативно підкріплений, технологічно забезпечений, політично обґрунтований і прозоро реалізований. Це дасть ефект у вигляді дешевших і надійних зовнішньоекономічних процедур,

ВИСНОВКИ

Зовнішньоекономічна діяльність є ключовим чинником інтеграції України у світове господарство. Вона охоплює не лише обмін товарами і послугами, а й рух капіталу, робочої сили, технологій, інтелектуальної власності, що в сукупності формує фундамент сучасної відкритої економіки. Українське законодавство створює базу для реалізації ЗЕД, враховуючи як національні потреби, так і міжнародні зобов'язання. Законодавчі акти, такі як Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Податковий та Митний кодекси, а також Господарський кодекс, закладають правові рамки та визначають ролі учасників ЗЕД. Ці норми регламентують базові принципи, функції та напрями державного впливу на ЗЕД, забезпечуючи баланс між відкритістю економіки та захистом національних інтересів. Сучасна ЗЕД України є багатоформатною. Вона включає як класичну зовнішню торгівлю, так і інвестиційну діяльність, науково-технічне співробітництво, спільне підприємництво та міжнародну трудову міграцію. Це дозволяє максимально гнучко реагувати на зміни світової кон'юнктури та використовувати глобальні можливості для економічного зростання.

Окремо варто відзначити важливу роль державного регулювання, що забезпечує стабільність, прогнозованість та прозорість функціонування ЗЕД. Такі функції, як стимулююча, захисна, балансуюча, контролююча та інформаційна, реалізуються через поєднання фіскальної, митної, валютної політики та міжнародного співробітництва. При цьому держава має дотримуватися базових принципів – прозорості, стабільності, верховенства права, недискримінації та мінімального втручання.

Історичний та теоретичний аналіз свідчить, що міжнародна економічна інтеграція є невід'ємною частиною еволюції світової економіки. Участь у регіональних та наднаціональних об'єднаннях дозволяє державам досягати вищого рівня розвитку через масштабування ринків, зростання інвестицій, технологічний обмін і підвищення конкурентоспроможності.

Україна, як держава з відкритою економікою, зацікавлена в активній участі у глобальних економічних процесах. Її прагнення до європейської інтеграції передбачає гармонізацію законодавства, участь у регіональних ініціативах, реформування економічного середовища та посилення ролі держави як гаранта сталого розвитку в умовах глобальної конкуренції.

Таким чином, ЗЕД – це не лише інструмент розвитку, а й індикатор інтеграційної здатності держави. Її ефективність залежить від якості інституцій, гнучкості політики та здатності адаптуватися до викликів сучасної економіки.

У другому розділі детально проаналізовано сучасний стан, структуру та динаміку зовнішньоекономічних зв'язків України з Європейським Союзом, що підтверджує стратегічне значення цього напрямку у зовнішній торгівлі країни. Провідна роль ЄС як ключового торговельного партнера України відображається у стабільно високих частках як в експорті, так і в імпорті. У 2024 році Європейський Союз забезпечив понад 65% українського експорту та 51% імпорту. При цьому спостерігається позитивна динаміка зростання обсягів торгівлі після спаду у 2022–2023 роках, що свідчить про поступове відновлення зовнішньоекономічної активності попри триваючу війну.

Структура експорту до ЄС характеризується значною часткою сільськогосподарської та мінеральної продукції, а також поступовим зміцненням позицій машинобудівної галузі, зокрема електротехнічного сектору. Водночас Україна зберігає сировинний характер експорту, що потребує переорієнтації на продукцію з вищою доданою вартістю. Зростання фізичних обсягів експорту перевищує темпи зростання вартості, що свідчить про підвищення ефективності логістичних ланцюгів і попит на українські товари в умовах європейського ринку.

У структурі імпорту переважають високотехнологічна продукція, машини та обладнання, хімічна продукція і енергоносії. Це з одного боку сприяє модернізації української економіки, з іншого — загострює проблему негативного торговельного сальдо.

Посилення торговельної взаємодії супроводжується активізацією інвестиційного співробітництва. Прямі іноземні інвестиції з країн ЄС є ключовим джерелом фінансування української економіки, забезпечуючи понад 70% загального обсягу ПІ. Пріоритетними галузями для інвесторів виступають промисловість, енергетика, інфраструктура, фінансовий сектор та агропромисловий комплекс. Зростання частки реінвестованого прибутку є індикатором довіри інвесторів до українського ринку навіть в умовах воєнного стану. Індустріальні парки виступають ефективною платформою для залучення інвестицій та розвитку виробництва, що сприяє стимулюванню регіонального економічного зростання. Українські підприємства також нарощують свою присутність на ринку ЄС. Значне зростання обсягів інвестицій з України до країн ЄС, особливо в Польщу, свідчить про поступову економічну інтеграцію та розвиток бізнес-мереж у межах європейського простору.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема її складова — Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі (ПВЗВТ), відіграє вирішальну роль у формуванні правових, економічних та інституційних засад торговельного та інвестиційного співробітництва. Вона забезпечила відкриття нових ринків, сприяла зростанню експорту, впровадженню європейських стандартів якості, а також стимулювала структурні економічні перетворення.

Втім, на фоні досягнень зберігаються певні виклики. Хронічний дефіцит у торгівлі з ЄС, залежність від імпорту високотехнологічної продукції, квотування та обмеження в рамках ПВЗВТ, а також сировинна структура експорту свідчать про потребу в комплексній модернізації української економіки.

У майбутньому ключовими пріоритетами мають стати: диверсифікація товарної структури експорту, розвиток виробництва з високою доданою вартістю, підтримка інновацій, адаптація до стандартів ЄС, подальше

покращення бізнес-клімату, розбудова інфраструктури та інституційне зміцнення державної підтримки ЗЕД.

У перспективах членства в ЄС — вагомі економічні переваги: інвестиційний бум, стабільне зростання, безпека, синергія з європейськими ринками. Водночас — значні виклики: глибока трансформація економічної моделі, інституцій та бюджетних зобов'язань. Важливо: підходити до членства з багаторівневим плануванням, витонченою реформістською моделлю та реалістичними соціальними механізмами.

Судова та антикорупційна реформи — питання номер один, без них рух в ЄС неможливий. Адміністративна спроможність та державний менеджмент можуть стати трампліном, але лишаються слабкими через брак кадрів і системності. Децентралізація і врегулювання прав меншин — реалізовані, але вимагають завершення та нормалізації після воєнного стану. Законодавче ухвалення медійних, земельних і антимонопольних норм — завершені, проте потрібен нагляд за реалізацією.

Інтеграція в ЄС потребує реформ, які виходять далеко за рамки формального ухвалення законів. Це — комплексне створення спроможної, прозорої, незалежної держави, здатної здійснювати європейські стандарти в праві, управлінні, антикорупції та децентралізації. Поточні позитивні зрушення мають бути підсилені системністю та політичною волею для того, щоб справді наблизитися до членства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бугас В. В., Казімірова О. В. Сутність, види та особливості розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств електроенергетики в національній економіці України. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6732> (дата звернення: 01.06.2025). DOI: [10.32702/2307-2105-2018.12.75](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.75)
2. Бабій І. В. Визначення структури управління ЗЕД на підприємствах машинобудування в аспекті стратегічного підходу. *Науковий огляд*. 2018. №1 (44). С.6-21.
3. Козак Ю.Г. Зовнішньоекономічна діяльність: підприємство-регіон: монографія / Ю. Г. Козак, Н. В. Притула, О. А. Єрмакова та ін. – Київ: Центр учбової літератури, 2016. 240 с.
4. Лубенченко О. Е. Методологія управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств в умовах інноваційно-інвестиційної економіки: монографія / О. Е. Лубенченко, А. В. Гнедков; Донбас. держ. техн. ун-т. – Лисичанськ: ДонДТУ, 2016. 243 с.
5. Котиш О. М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: організація та управління : навчальний посібник / О. М. Котиш, І. В. Мілько. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 183 с.
6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/436-15> (дата звернення: 01.06.2025).
7. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України № 959-ХІІ від 16.04.1991. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 29. Ст. 377.
8. Матюшенко І. Ю. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навчальний посібник / І. Ю. Матюшенко, С. В. Беренда, В. В. Рєзніков. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 504 с.
9. Європейський Союз : навч. посіб. / [А. О. Бояр (кер. авт. кол.), Н. П. Карпчук, Н. І. Романюк та ін.] ; за ред. А. О. Бояра, С. В. Федонюка. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 600 с.
10. Європейська інтеграція : навч. посіб. / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко ; [М. І. Макаренко, Л. І. Хомутенко, І. І. Д'яконова та ін.]. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 344 с
11. Право Європейського Союзу : підручник / [Р. А. Петров (кер. авт. кол.), А. О. Вакуленко та ін.] ; за ред. Р. А. Петрова. Вид. 9-те, змінене та допов. Харків : Право, 2019. 442 с.
12. Експорт та імпорт України (2005-2025). URL: <http://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 03.06.2025).
13. Зовнішня торгівля України товарами у 2022 році. URL: https://stat.gov.ua/index.php/uk/publications/zovnishnya-torhivlya-ukrayiny-tovaramy-u-2022-rotsi?utm_source (дата звернення: 04.06.2025).
14. Зовнішня торгівля України товарами: підсумки 2024 року. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/zovnishnya-torhivlya>

[ukrayiny-tovaramy-pidsumky-2024-roku?utm_source](#) (дата звернення: 04.06.2025).

15. Ukraine Foreign Direct Investment: Flows: by Countries. *CEIC Data*. URL: https://www.ceicdata.com/en/ukraine/foreign-direct-investment-flows-by-countries?utm_source (дата звернення: 05.06.2025).

16. Ukrainian business investments in the EU — the situation for 2023. *GMK*. URL : https://gmk.center/en/posts/real-european-integration-how-ukrainian-business-invests-in-the-eu/?utm_source (дата звернення: 05.06.2025).

17. Ukrainian businesses in emerging Europe eye westward expansion. URL : https://www.reuters.com/markets/europe/ukrainian-businesses-emerging-europe-eye-westward-expansion-2025-01-07/?utm_source (дата звернення: 05.06.2025).

18. Надвірнянський Ю. Міжнародна інвестиційна діяльність між Україною та Європейським Союзом. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 6. Том 2. С. 136-141. URL : <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/816/831> (дата звернення: 05.06.2025).

19. Імплементация євроінтеграційних реформ у сфері науки й технологій : доповідь Платформи громадянського суспільства Україна –ЄС. Київ. 2017. 56 с.

20. Причепя І. В., Сметанюк О. А., Ратушняк О. Г. Інвестиційна політика європейського союзу в межах зовнішньоекономічних зв'язків з Україною. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_5_34 (дата звернення: 05.06.2025).

21. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua> (дата звернення: 05.06.2025).

22. Офіційний сайт Представництва Євросоюзу в Україні. URL: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/index_en.htm (дата звернення: 05.06.2025).

23. Ukraine and the EU. European Union External Action. Delegation of the European Union to Ukraine. URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/1937/ukraine-and-eu_en (дата звернення: 05.06.2025).

24. The official site of European Commission. Investment URL: <http://ec.europa.eu/trade/policy/accessing-markets/investment/> (дата звернення: 05.06.2025).

25. Офіційний сайт Європейського Союзу. URL: <https://european-union.europa.eu/>. (дата звернення: 05.06.2025).

26. Нагорняк І. Деталі нового інвестиційного плану ЄС: можливості та виклики для України. *Європейська правда*. URL: <https://www.euointegration.com.ua/rus/articles/2021/06/14/7083085> (дата звернення: 05.06.2025).

27. Курзова М. О. Особливості інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС. 2018. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/20_2018/5.pdf (дата звернення: 05.06.2025).
28. Біла І. С. Місце України у загальносвітових потоках прямих іноземних інвестицій в умовах криз різної природи. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління.* 2022. № 5. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-5-02-01> (дата звернення: 05.06.2025).
29. Менеджмент «зелених» інвестицій в умовах нової архітекτονіки / О. Ю. Красовська та ін. *Економіка. Фінанси. Право.* 2023. № 12. С. 73–76. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.12.14> (дата звернення: 05.06.2025).
30. Михайленко О. Г., Красникова Н. А. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації. *Ефективна економіка.* 2020. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.7.54> (дата звернення: 05.06.2025).
31. Надвірнянський Ю. Міжнародна інвестиційна діяльність між Україною та Європейським Союзом. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2022. № 6. Том 2. С. 136–141. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6\(2\)-25](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2022-312-6(2)-25) (дата звернення: 05.06.2025).
32. Орел Ю. Л., Кулініч О. В. Вплив дерегуляції бізнесу на повоєнне відновлення економіки України: публічно-управлінський аспект. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування.* 2023. № 32. Т. 34 (73), № 6. С. 32–39. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.6/06> (дата звернення: 05.06.2025).
33. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://bank.gov.ua> (дата звернення: 05.06.2025).
34. Причепя І. В., Сметанюк О. А., Ратушняк О. Г. Інвестиційна політика європейського союзу в межах зовнішньоекономічних зв'язків з Україною. *Ефективна економіка.* 2020. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7874> (дата звернення: 05.06.2025).
35. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI: станом на 31.03.2023. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення: 05.06.2025).
36. Про основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2411-17> (дата звернення: 05.06.2025).
37. Прокопчук О., Горбачова І., Мамченко Т. Іноземний капітал в економіці України. *Економіка та суспільство.* 2022. № 37.

URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-33> (дата звернення: 05.06.2025).

38. Тимоць М., Стахів Г. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного часу. *Економіка та суспільство*. № 47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-70> (дата звернення: 05.06.2025).

39. Шубалий О. Аналіз поведінки європейських інвесторів під час війни в Україні. *Економічний форум*. 2023. № 4. С. 50–55. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-4-6> (дата звернення: 05.06.2025).

40. Як підвищити інвестиційну привабливість України? Форум Level UP Ukraine 2020. URL: <https://mind.ua/news/20208307-yak-pidvishchiti-investicijnu-privablivist-ukrayini> (дата звернення: 05.06.2025).

41. Галуха Л., Пічугіна Ю., Овандер Н. Оцінка ролі інвестиційних потоків у зміцненні економічної інтеграції між Україною й іншими країнами ЄС. *Економіка та суспільство*. (2024). (62). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-45> (дата звернення: 05.06.2025).

42. Атаманчук З. А., Приймак Є. О. Атаманчук З. А., Приймак Є.О. Зовнішня торгівля України з країнами ЄС на сучасному етапі. *Бізнес Інформ*. 2025. №2. С. 39–46. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-2-39-46> (дата звернення: 05.06.2025).

43. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 05.06.2025).

44. Міжнародна економіка : підручник / за ред. В. М. Тарасевича. Дніпро : ПБП «Економіка», 2019. 386 с.

45. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.06.2025).

46. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/?lang=UA> (дата звернення: 05.06.2025).

47. Європейська Комісія. URL : https://policy.trade.ec.europa.eu/index_en (дата звернення: 05.06.2025).

48. Статистика з польського кордону. Чому Польщі не вигідне згортання економічних відносин з Україною? *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/03/5/710739/> (дата звернення: 05.06.2025).

49. Барчук К. В., Оришко Д. О., Атаманчук З. А. Торговельно-економічне співробітництво України та Польщі. *Галицький економічний вісник*. 2024. Т. 90. № 5. С. 201–209. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu_2024.05.201 (дата звернення: 05.06.2025).

50. Польща і Угорщина заборонили імпорт українського зерна – BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news65291408> (дата звернення: 05.06.2025).

51. Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/> (дата звернення: 05.06.2025).
52. World Trade Organization. URL: <https://www.wto.org/> (дата звернення: 05.06.2025).
53. World Bank Group. URL: <http://worldbank.org> (дата звернення: 05.06.2025).
54. Савченко М. В., Пізюк О. О. Прямі іноземні інвестиції з європейського союзу в економіку України: сучасний стан та тенденції залучення. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2023. № 2. С. 59-68. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001490895> (дата звернення: 05.06.2025).
55. Угода про асоціацію. *European integration portal*. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/agreement/?utm_source (дата звернення: 05.06.2025).
56. Україна та ЄС. *EEAS* URL: https://www.eeas.europa.eu/ukraine/ukrayina-ta-yes_uk?utm_source (дата звернення: 05.06.2025).
57. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом URL: https://export.gov.ua/agreement/13-ugoda-pro-asotsiatsiiu-mizh-ukrainoiu-ta-ievropeiskim-soiuzom?utm_source (дата звернення: 05.06.2025).
58. 6 років після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: Уряд підбив підсумки. *Юридична Газета*. URL : https://yur-gazeta.com/golovna/6-rokiv-pislya-pidpisannya-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-es-uryad-pidbiv-pidsumki.html?utm_source (дата звернення: 05.06.2025).
59. Ганзюк С. М., Якубович Т. О. Вплив євроінтеграції на зовнішньоекономічну діяльність та рентабельність українських підприємств. *Економічний простір*. 2020. № 160. С. 18-22. URL : <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-3> (дата звернення: 05.06.2025).
60. Торговельне співробітництво між Україною та ЄС у 2018 році. *Міністерство економіки України*. URL : <https://me.gov.ua/view/7b3ceebd-64a3-4f82-b485-2db69b1f60a9> (дата звернення: 06.06.2025).
61. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС у 2015-2020 роках: експорт, імпорт, квоти, економічні досягнення та провали. *Рейтинг. Бізнес в офіційних цифрах*. URL : <https://rating.zone/zona-vilnoi-torhivli-mizh-ukrainoiu-ta-ies-u-2015-2020-rokakh-eksport-import-kvoty-ekonomichni-dosiahnennia-ta-provaly/> (дата звернення: 06.06.2025).
62. EU sets up Investment Framework under its Ukraine Facility, to boost investments for the recovery and reconstruction of Ukraine. URL : https://enlargement.ec.europa.eu/news/eu-sets-investment-framework-under-its-ukraine-facility-boost-investments-recovery-and-2024-04-18_en?utm_source (дата звернення: 09.06.2025).
63. Інвестиційний гайд 2024. URL : <https://investportalua.com/investment-guide-ua/> (дата звернення: 09.06.2025).

64. Приоритети посилення конкурентоспроможності західних регіонів України в межах Карпатського єврорегіону. Аналітична записка. URL : <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/regionalniy-rozvitok/prioriteti-posilennya-konkurentospromozhnosti-zakhidnikh> (дата звернення: 09.06.2025).
65. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України» : Указ президента України №448/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017> (дата звернення: 09.06.2025).
66. Ukraine Facility від ЄС та програма МВФ: моніторинг виконання Україною індикаторів та структурних маяків. URL : <https://iaa.org.ua/articles/the-eus-ukraine-facility-and-the-imf-programme-monitoring-ukraines-implementation-of-indicators-and-structural-benchmarks> (дата звернення: 09.06.2025).
67. Гармонізація законодавства України з правом ЄС: як досвід Хорватії допоможе успішному виконанню Угоди про асоціацію. URL : <https://eba.com.ua/garmonizatsiya-zakonodavstva-ukrayiny-z-pravom-yes-yak-dosvid-horvatiyi-dopomozhe-uspishnomu-vykonannyu-ugody-pro-asotsiatsiyu/> (дата звернення: 09.06.2025).
68. Наумов О.Б. Концептуальні засади підвищення інституційної спроможності фіскальних органів у сфері міжнародних торговельно-економічних операцій. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2020 URL : <https://doi.org/10.35546/KNTU2078-4481.2020.3.24> (дата звернення: 11.06.2025).
69. The Benefits and Opportunities of Ukraine 's EU Accession. URL : <https://assets.ctfassets.net/75ila1cntaeh/jKI9Y2wVfzTvSUH1xACD2/97e7a4075d635b73ea14b6ff182c8f40/5bILsXG1cYRABRHrpvH5qI--101618062024> (дата звернення: 11.06.2025).
70. Ukraine's accession negotiations with the European Union: reforms undertaken in ten. URL : <https://www.robert-schuman.eu/en/questions-d-europe/768-l-ukraine-dans-ses-negociations-d-adhesion-avec-l-union-europeenne-reformes-entreprises-en-dix-ans-et-defis-a-relever> (дата звернення: 12.06.2025).
71. Тест на реформи. Що ще має зробити Україна, аби розпочати переговори про вступ до ЄС. URL : <https://zaborona.com/shho-shhe-maye-zrobyty-ukrayina-aby-rozpochaty-peregovory-pro-vstup-do-yes/> (дата звернення: 13.06.2025).
72. Боровик А. Звіт Єврокомісії-2024: які три реформи ми вважаємо пріоритетними на наступний рік. URL : <https://ti-ukraine.org/blogs/zvit-yevrokomisiyi-2024-yaki-try-reformy-my-vvazhayemo-priorytetnymy-na-nastupnyj-rik/> (дата звернення: 13.06.2025).
73. Євроінтеграція децентралізації: що Україна має виконати для вступу до ЄС. URL : <https://eu4ukraine.eu/en/media-en/publications-en/eurointegration-of-decentralization-en.html> (дата звернення: 13.06.2025).
74. Миценко І. М. Зовнішньоторговельні відносини України з країнами ЄС: стан, тенденції та пріоритети розвитку / І. М. Миценко, М. О. Сухомлин, О. В. Юрченко. *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 3(65). С.81-91. URI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-81-91](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-81-91) <https://dspace.kntu.kr.ua/handle/123456789/12408> (дата звернення: 13.06.2025).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

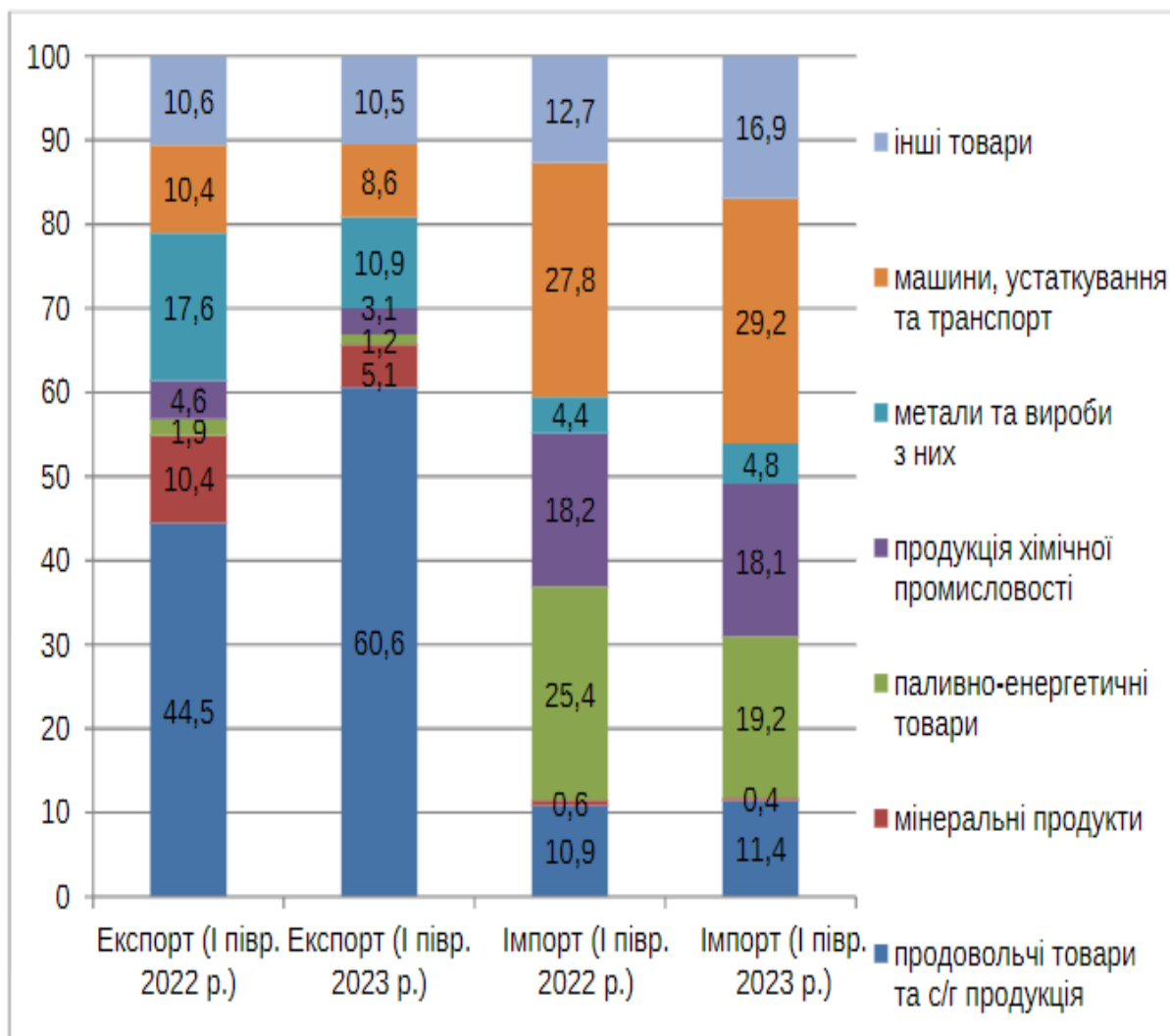

Рис. 1. Товарна структура зовнішньої торгівлі товарами у I півріччі 2022 р. та 2023 р., % (вартісні обсяги).